Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наш голос

Місячник Союзу українців Румунії. XXIV рік видання. № 244, жовтень, 2014

І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...

Т. Шевченко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка:

- ***Сторінки 120-річної румунської шевченкіани***
- *Сильвестр Яричевський – на крилах «Дев'ятої симфонії»*
- *Іван Негрюк на сторінках альманаху «Обрії» (Бухарест, Румунія)*
- *Із сучасної грецької поезії*
- *Коли як реальність, так і потойбіччя, – поруч*
- *Вовчий Яр (Оповідання)*
- *Буковинські трафунки: Буцьо (Оповідання)*
- *Щиросердечна подяка землякам*
- *Очарована усмішка (Уривок з роману)*
- *Поза пісками (Оповідання)*
- *Таємнича осінь (Оповідання)*
- *Дитяча сторінка*
- *Сторінка гумору*

2014 – РІК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Іван РЕБОШАПКА

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

VII. Перші післявоєнні кроки рецепції Тараса Шевченка в Румунії

Широке і всебічне ознайомлення з творчістю Тараса Шевченка в Румунії після 23 серпня 1944 р. розпочалося зразу ж таки після закінчення Другої світової війни у зовсім нових умовах, що надали, практично, необмежені можливості для його популяризації та вивчення. Між бувшим Радянським Союзом і Румунією встановилися широко проголошувані тоді відносини взаємної дружби, взаємодопомоги і співпраці. Мас медія та засоби преси, особливо публікація «Veac nou» («Новий вік») АРЛУС-у (Товариства румунсько-радянської дружби), але й інші публікації виявляли широку відкритість до висвітлювання всесторонніх аспектів тодішнього радянського суспільства, реалії якого сприймалися в Румунії як повчальний досвід, образно названий *Світлом зі Сходу*, як писав уже 11 березня 1945 р. найвидатніший класик румунської літератури XX ст. Михаїл Садовяну[1], пізніше Герой Соціалістичної Праці Румунії, лауреат Міжнародної Ленінської премії «За зміцнення миру між народами».

Отож, широка відкритість виявлялась і до висвітлення тодішнього радянського літературного життя, в контексті якого представлялась також і перманентність видатної постаті Тараса Шевченка. Його ім'я вперше після Другої світової війни згадане уже 4 березня 1945 р. в обширній статті Н.Морару *Радянська література під час миру і під час війни*[2], в якій іде мова тільки про російську радянську літературу і наведені фотографії в офіцерській формі письменників-учасників війни тодішнього голови Спілки радянських письменників Миколи Тихонова, Костянтина Симонова і Михаїла Шолохова, а внизу статті подано тільки відомий Шевченків портрет у кожусі і смушевій шапці, під яким написано: «Тарас Шевченко – великий національний поет і борець України», який, можливо, згідно помислам автора статті Н.Морару, своєю перманентністю мав би входити до успадкованих здобутків радянської літератури і представляти її у мирний час.

Вперше після Другої світової війни грунтовно представив Тараса Шевченка Михаїл Садовяну в своїй статті *Про Тараса Шевченка* у г. «Veac nou» за 1 квітня 1945 р.[3], до якої добавив власні переклади поезій *Садок вишневий коло хати* (у перекладі Садовяну – *Primăvara – Весна*) та *Іван Підкова* (у перекладі – *Balada lui Nicoară Potcoavă,* як названий і його одноіменний історичний роман – *Nicoară Potcoavă).*

У статті Михаїла Садовяну «хай і стисло,– наголосив 1989 р. добре обізнаний з питаннями рецепції Шевченка в Румунії Олекса Романець[4],-відзначена багатоаспектність осмислення і освоєння творчості Кобзаря, яку активно здійснюватимуть у наступні десятиріччя і старші, і молодші румунські дослідники». «Окреслені Михаїлом Садовяну напрями подальших досліджень передбачали показ румунській громадськості незвичайної долі людини, яка «з прожитих нею 47 років двадцять чотири була у кріпацтві; десять років в киргизьких степах; і лише 13 років на волі, пишучи і борючись за свободу [це відзначатиме, наприклад, 1959 р. поет Ал.Андріцою, Катерина Фодор 1961 р., а з нагоди 150-річчя народження Шевченка – голова тодішньої Спілки румунських письменників поет-академік Міхай Бенюк і ін. – *І.Р.*]; осмислення Шевченкової «зрілої творчості» як такої, що «вливається в революційний рух, який привів до визволення України і всіх народів Радянського народу» [твердження, яке деінде зустрічалося і до Садовяну, повторюватиметься і після нього – *І.Р.*] ; простеження шляху проникнення спадщини українського поета до румунського читача, віхами на якому він назвав статті К.Доброджяну-Ґері і ювілей 1939 року» [судячи по вказаних у даній статті моментах сприйняття Шевченка в Румунії, читач може сам уявити собі, наскільки неповними були інформації Садовяну про дане питання, він, до речі, не був «сухим» істориком літератури, а письменником – *І.Р.*]. «У статті,– відзначав далі Романець,– особливого значення надавалося тому моментові, що у творах Тараса Шевченка знайшов своє втілення образ ватажка спільної боротьби українського (...) та румунського народів проти турецьких завойовників Івана Підкови». Садовяну писав також, що «крім цього моменту, у творчості Шевченка (він знаходить) й інші суголосся у почуттях любові до скривдженої більшості, до якої всією силою тягнулося (його) серце». До таких спільних моментів належала і «схожість» картин «сільського українського життя» з «молдавським оточенням».

(Продовження на 4 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 3 стор.)

Даною статею відкривалися видання румунського *Кобзаря* Тараса Шевченка з 1952 і 1957 років.

Статтю Михаїла Садовяну О.Романець назвав «потужним генератором ідей в освоєнні на національному грунті творчості» Шевченка в Румунії.

Дану статтю Михаїла Садовяну, її передруки як передмови до двох вищезгаданих видань румунського *Кобзаря* і здійснені румунським класиком переклади з Шевченка у наш час суголосно з оцінкою Романця Іон Козмей визначає як перший окремий рецептивний момент – *момент Садовяну*[5], детально аналізуючи здійснені Михаїлом Садовяну румунські версії шевченківських творів і, збігаючись, в основному, з думкою Романця (який основується на дослідженні Магдалини Ласло-Куцюк[6]) про вдале передання в перекладі *Сакдка вишневого коло хати* настроєвого пейзажу вечірнього весняного вечора, про порушення в ритміці, відзначає потім напучуюче опікунство Михаїла Садовяну над молодим тоді поетом Віктором Тулбуре, який ціложиттєво займеться згодом перекладанням Шевченка на румунську мову.

Про Тараса Шевченка йде мова і в статті з г. «Veac nou» з 1949 р.

90-і роковини смерті Шевченка – це слушна нагода для вшанування його світлої пам'яті, що позначило слідуючий вагомий крок ознайомлення з творчістю поета. З цієї нагоди, в органі ЦК Румунської комуністичної партії «Scânteia» («Іскра») за 10 березня 1951 р. опубліковано статтю Думітра Корбя *Великий співець свободи*, до якої добавлено автопортрет Шевченка і переклади Дана Дешліу поезій *Я не нездужаю, нівроку* та *Не нарікаю на бога*[7]. А 21 березня того ж року ця ж публікація надрукувала рецензію фільма «Тарас Шевченко».

Щедрішою на пошанувальні матеріали по відзначенню 90-х роковин смерті Шевченка виявився журнал «Viața românească», в 3-му номері якого за 1951 рік викладачка російської літератури Бухарестського університету Тамара Ґане, безперечно, обізнана з Шевченком безпосередньо з російських джерел, надрукувала обширну статтю *Великий революційно-демократичний поет, борець за народну справу*[8], епіграфом до якої фігурує оцінка Тараса Шевченка К.Доброджяном-Ґерею («В жодному іншому великому поетові не сконцентровано стільки необмеженої і ніжної любові до народу і стільки уболівань за його страждання») і в якій, після сумарного окреслення радянського розквіту колишніх запустілих країв «Царської Росії – темниці народів», включно і зони Орська, в якій спокутував свою «провину» Тарас Шевченко, авторка приступає до детального аналізу поетової творчості у зв'язку з обставинами його життя і суспільно-політичними аспектами тодішньої Росії, виявляє уроджений нахил Шевченка до живопису і шлях його мистецького становлення, відзначає майстерне поєднання в поетовій творчості мистецьких і музичних його обдарувань, детально аналізує балади і поеми Шевченка, його новели, драматургію, сприйняття Шевченка в Румунії, зацікавлення ним Михаїла Садовяну, згадує широку поетову популяризацію багатотиражними виданнями в Радянському Союзі [аспект, вперше відзначений в Румунії Вилкованом у його статті з 1939 р., аспект, який після Другої світової війни стане часто вживаним загальником – *І.Р.*], пише про відтворення долі Шевченка в радянських прозових, драматичних і поетичних творах тощо. У виявленні революційної складової Шевченкової сутності, згідно з тодішніми імперативами, Тамара Ґане основується на написаному про Шевченка ... В.І.Леніним, відзначаючи, що «великого рапсода і його спадщину захищала ... Партія Леніна і Сталіна, Партія Робітничого класу». Відтепер вищезгадані аспекти життєвого і творчого шляху Тараса Шевченка і революційно-демократична складова його сутності стануть варіативною моделлю наступних румунських розвідок і статей про Шевченка приблизно до того часу, коли румунське літературознавство позбудеться *соціалістичного реалізму*, в кожному разі – скоріше, ніж у бувшому Радянському Союзі.

У тому ж 3-му числі журналу «Viața românească» з 1951 р. Віктор Тулбуре надрукував біля шести перекладів з Шевченка[9].

У цей час переклади цілих віршів або уривків з Тараса Шевченка, окрім Дана Дешліу і Віктора Тулбуре, друкують і В.Кернбах, М.Калмику та інші у публікаціях «România liberă», «Tribuna» (Cluj), «Flacăra», «Albina» і ін. За підрахунками Романця, в такий спосіб до того часу начислилося десь кілька десятків шевченківських перекладів.

Найпрацьовитішим, однак, і найпродуктивнішим виявився Віктор Тулбуре, який разом з В.Кордуном (який читав Шевченка на його і Шевченковій рідній мові), видають перший румунський *Кобзар* (із згаданою раніше передовою статею М.Садовяну; 176 стор. малого формату), якого вони назвали «першим кроком до пізнання багатої творчості великого українського поета» в Румунії, оскільки це видання було здійснене за всіма правилами наукового книгодрукування, вміщаючи в собі передмову, «найрепрезентативніші тексти», як вважали

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

автори видання (всього – 31 переклад), післямову-переклад біографічного нарису (тоніше, життєвого і творчого шляху поета) *Тарас Шевченко* Олександра Дейча (взятого з видання серії «Книги 30-50-х годов XX века»: Тарас Шевченко, *Собрание сочинений в 5 томах*. Вступительная статья А.Дейча, Москва, ОГИЗ, 1949), докладні примітки, *Автопортрети* Тараса Шевченка 1840 і 1860 рр, його картину *Катерина*, гравюру *Сільська нарада*, рисунок *Видубецький монастир*, факсимільний уривок автографа *Заповіту*, акварелі *Новопетровське укріплення з моря*, хату батьків Шевченка в селі Кирилівці, *Тополю, Форт Карабутак,* сепії *Шхуна «Константин» на ремонті* і *Кара ролодкою,* туш *Кара шпіцрутенами*[10].

Перший румунський *Кобзар* було видано брошованим масовим тиражем у травні 1952 р., а в липні – в пергамоїдній вишневій обгортці, іншим тиражем. Видання зазнали несподіваний успіх – того ж таки літа розійшлись в продажі. Слід відзначити також, що як доказ румунсько-української взаємоповаги, того ж 1952 року в Києві появилася добірка перекладів з творчості найбільшого румунського поета усіх часів Міхая Емінеску.

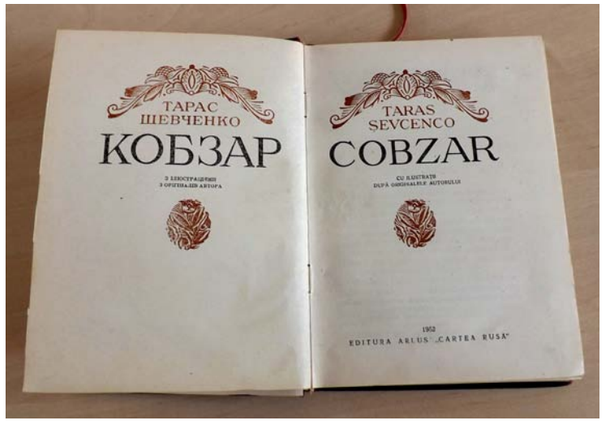

На видання першого румунського *Кобзаря* появилися позитивні оцінки у «Veac nou» за 29 травня 1952 р., у «România liberă» за 3-є червня 1952 р., у Клузькому «Almanahul literar», №6 з 1952 року. Найобширнішу рецензію (майже своєрідну студію) надрукувала у 7-му номері за 1952 рік журналу «Viața românescă» Емма Бенюк під заголовком *Рапсод українського народу*[11]. У даній рецензії вона відзначає велику цінність першого румунського *Кобзаря*, яка полягає, по-перше, «у винятковому його графічному оформленні», по-друге, «цікавою біографією Шевченка, написаною Дейчем, репродукціями ряду живописних картин, гравюр і рисунків великого українського митця (та, перш за все, віршів і передмови Садовяну, добавимо ми – *І.Р*) (...), допомагає читачам нашої країни (Румунії – *І.Р.*) уявити собі, наскільки багатоаспектними були життя і творчість цього революційного митця».

Складенню достовірної уяви румунських читачів про комплексну художню сутність Шевченка слугує і майже детальний аналіз Еммою Бенюк його творчості рецензією, в якій відзначається незвичайне уроджене мистецьке обдарування Шевченка, позначення виходом його *Кобзаря* 1840 року «початку нової орієнтації в українській літературі», патріотизм і «войовничий гуманізм» Шевченка, роль його творчості у боротьбі проти царату [останній аспект вже відзначався багатьма і до Емми Бенюк – *І.Р.*]. Рецензія, однак, не позбавлена ідеологічних «натяжок» у тогочасному дусі (румунський *Кобзар*, наприклад, «має виключне значення для нашої країни у цей період... загострення класової боротьби», завдяки чому «вірші Шевченка глибше оцінюватимуться трудящими Румунії, завзятіше закликатимуть їх оберігати ... здобутки народної демократії», «Шевченка оцінюють в Радянському Союзі за його глибокий пафос, яким він розвінчує буржуазний націоналізм, його ненависть проти експлуататорів, їхньої гнилої культури і лицемірної «моралі» і т.д., і т.п.), неточностей чи переборщень («Тарас Шевченко – один з найоцінених письменників ... *радянського народу*» (підкр. н.; про єдиний радянський народ заговорили тоді і в нас – *І.Р.*); «Шевченко проймався (...) славною традицією боротьби, втіленої такими героями, як *Богдан Хмельницький* (підкр.н.; його, як відомо, поет непростимо засуджував – *І.Р.*). Крім *революційної* складової сутності Шевченка, Емма Бенюк вповні суголосно з радянською інтерпретацією відзначає, що «творчість Шевченка осягає найвищі ступені критичного реалізму», він підтримує «постійний контакт з найблискучими представниками російського критичного реалізму» і, більше того, «зміцнює передові позиції критичного реалізму, закликаючи письменників наближатись до життя», пізнавати людей, жити між ними.

Емма Бенюк відзначає, що «переклад В.Кордуна і В.Тулбуре має велику заслугу в передачі *майже повністю* (підкр.н. – *І.Р.*) великого ідейного багатства Шевченкових віршів – інколи дуже близькими до оригіналу образами, а іншими разами – еквівалентами, які не позбавляють перекладені вірші експресивності їх оригіналів» (це – гей занадто похвальне оцінення, як докажуть прочитання перекладів іншими знавцями обох мов – *І.Р.*).

(Продовження на 6 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 5 стор.)

На думку рецензентки, в перекладах наявний цілий ряд недоробок, пропусків, добавок-дисонансів (отож, рецензентка сама себе заперечує – *І.Р.*), які збіднюють ідейний зміст, порушують віршову гармонію, як у перекладі поем *Катерина* чи *Кавказ*.

Якщо для румунських читачів Шевченко вперше став широко доступним, починаючи з 1952 р., то для знавців української мови Румунії така можливість постала трохи раніше.

Внаслідок Реформи румунської освіти з 1948 р. в українських поселеннях нашої країни було заведено викладання в школах усіх предметів на рідній мові, окрім румунської мови (це – як і у решті нацменшин, на їхніх мовах). Отож, відтоді, незважаючи на переміни шкільної мережі, Тарас Шевченко став хрестоматійним письменником від І-го класу початкової школи до останнього ліцейського класу. А в 1949 р. для українського населення почав виходити двомісячник «Новий вік» (з 1990 – «Вільне слово»), в якому постійно друкувалися шевченківські матеріали. Докладніше про це – іншим разом.

У розвитку румунської шевченкіани визначну роль відіграли два інші важливі чинники. Того ж 1952 р. була заснована Асоціація славістів Румунії, що діяла, так би мовити, під патронажем тодішніх кафедри слов'янських мов і кафедри російської філології Філологічного факультету Бухарестського університету, науково-дослідницькі плани якої передбачали вивчення історії, мови і традицій слов'янських нацменшин Румунії, мови, літератури, історії і культури усіх слов'янських народів, мови, літератури, історії і культури яких викладалися на славістичних кафедрах у Бухаресті, Клужі, Яссах, згодом у Тімішорі. Теж з 1952 р. в рамках кафедри слов'янських мов Бухарестського університету починає діяти відділення української мови та літератури (поряд з існуючими з 1948/1949 р. відділеннями чеської, словацької, польської, болгарської та сербськохорватської мов). Засновником українського відділення був випускник (1921 р.) Чернівецького університету Костянтин Драпака (1900-1987). На українське відділення 1954 р. призначено випускницю того ж року Харківського університету Магдалину Ласло (згодом, по-чоловікові – Ласло-Куцюк, 1928-2010), яка протягом свого життя віддасть найбільше зусиль всесторонньому вивченню Шевченка, зазнаючи і сама, суголосно з розвитком літературної ексегези, показову еволюцію літературознавчої інтерпретації. В 1959 р. на бухарестське українське відділення прибув випускник Київського університету Стеліан Яцентюк (пізніше, після офіціалізації літературного псевдоніма – Стеліан Ґруя), який так само ціложиттєво займатиметься вивченням Тараса Шевченка. Бухарестський колектив україністів згодом поповнився іншими випускниками Харківського, Київського та Бухарестського університетів, став потужним осередком україністичних студій, включно і шевченківських, які, від певного часу (про це – пізніше) стали (в залежності від «апетиту» до них інших літературознавців) проводитися лише цим колективом, який забезпечив постання і україномовної шевченкіани Румунії, традиції якої продовжуються у нас і по цей день.

Серед робіт, які, правдоподібно, відіграли певну роль у формуванні рецептивної призми сприйняття Шевченка румунськими літературознавцями у період до і після 90-х роковин його смерті, слід згадати появу 1955 р. в перекладі на румунську мову праці Є.Кирилюка[12] (з московського видання: Е.П.Кирилюк, *Великий украинский поэт революционер-демократ Тарас Шевченко,* Издательство «Знание», Москва, 1954), яка вміщає сумарний огляд творчості Шевченка за назавжди усталеною схемою: Перший період життя і творчості (1814-1843), другий період (1843-1842), третій період (арешту і заслання, 1847-1867), останні роки життя Шевченка, значення його творчої спадщини. Слід відзначити кілька Кирилюкових інтерпретаційних «пунктирів», які так само віднаходитимуться у подальших румунських статтях, а саме те, що *Причинна, Тополя, Утоплена* – роматичні балади (отож, питання приналежності Шевченка до романтизму не слід оцінювати як тільки виключну «знахідку» Стеліана Ґруї 1972 р. й інших дослідників згодом – *І.Р.*), а поема *Катерина,* – згідно з твердженням Кирилюка, це, мовляв, – «поема реалістичної фактури», в ній «зображено гірку долю Катерини як *соціальну трагедію* (підкр.н.; див. попередні коментарі стосовно соціально-національного конфлікту поеми – *І.Р.*) і «відчутне обурення Шевченка проти жорстокості *розбещених поміщиків* (підкр.н.; див. попередні коментарі стосовно «загладжування» національного конфлікту в статті Вилкована з 1939 р. і у материкових статтях до певного періоду – *І.Р.*).

У 50-му числі публікації «Gazeta literară» з 1956 р. (13 грудня) Віктор Тулбуре надрукував переклади віршів

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Ангела Тодорова і Николи Марангазова, присвячені Шевченкові. А в г. «Veac nou» № 10 за 6 березня того ж року появився переклад вірша *Іван Підкова*.

В 1957 р. появилося друге видання румунського *Кобзаря* (за виданням: Тарас Шевченко, *Кобзарь*. Государственное издательство художественной литературы, Москва, 1955) з трохи підправленою тією ж, що і в першому виданні, передмовою М.Садовяну, з десятьма новими перекладами. Перекладачем на цей раз фігурує тільки Віктор Тулбуре (як це буде і в усіх наступних шевченківських виданнях), п'ять перекладів, здійснених В.Кордуном, як і біографічний нарис О.Дейча, не наведено. Форма перекладів – та ж сама (тобто ще не вповні відповідна шевченківським оригіналам), а внаслідок, мабуть, зауважень Емми Бенюк, назву видання уже подано за нормами румунської мови з постпозиційним артиклем *Cobzarul* (у першому виданні – *Cobzar*), дещо підправлено, включно й інкриміноване Еммою Бенюк «Alerga'n pădure/ Goală, Caterina» («Бігла в лісі/ Катерина голою», замість шевченківського «Полетіла Катерина (...),/ Летить, ледве дише,/ Боса стала серед шляху»), яке замінено у новому виданні на приблизно шевченківське: «Şi fugi-nainte(...)/ În picioare goale» («І далі побігла (...)/ Босими ногами»).

Через рік, тобто 1958 р. на користь румунських літературознавців появляється переклад іншої праці про Шевченка, а саме біографічна повість Лідії Бать і О.Дейча *Тарас Шевченко*[13], яку прихильно прорецензували Віктор Тулбуре у 9-му номері ж. «Viaţa românească» того ж 1958 року, у 7-му номері цього ж журналу з 1961 р. В 3-му номері українського журналу «Вітчизна» з 1959 р. Віктор Тулбуре пише про сприйняття Шевченка в Румунії, а румунський поет Ал.Андріцою того ж року в номері за 6 березня газети «Veac nou» оприлюднює кілька своїх роздумів-ґлос, породжених читанням румунського *Кобзаря*[14].

В 1960 р. у поетичній серії «Cele mai frumoase poezii» («Найкращі поезії») Бухарестського Молодіжного видавництва (Editura Tineretului) появилася у перекладі Віктора Тулбуре добірка («кишенькового» формату) 29 Шевченкових творів, серед яких вступна увертюра поеми *Причинна* «Реве та стогне Дніпр широкий», повністю *Катерина* та *Іван Підкова*, уривки з *Гайдамаків* і ін. Примітки подані за московським *Кобзарем* 1955 р. Передмову написав професор російської й радянської літератури Бухарестського університету Михай Новиков, який представив Шевченка «у традиційному вже,- як відзначає і Романець,- для (румунських) авторів плані», підкресливши велику популярність Шевченкового *Кобзаря* в Румунії і «належне вшанування його пам'яті румунським народом»[15].

(Далі буде)

Примітки

1 Mihail Sadoveanu, *Lumina de la Răsărit*, «Veac nou», 11 martie 1945, p. 5-6.

2 N.Moraru, *Literatura sovietică în timp de pace şi în timp de război,* «Veac nou», 4 martie 1945.

3 Mihail Sadoveanu, *Despre Taras Şevcenko*, «Veac nou», 1 aprilie, 1945.

4 О.С.Романець, *Шевченко в Румунії* // Шевченко і світ. Літературно-критичні статті, Київ, Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1989, стор. 139.

5 Ion Cozmei, *Poezia lui Şevcenko în România. A. Începuturile. B. Momentul Sadoveanu* // Ion Cozmei, «Taras Şevcenko. Poetul naţional al Ucrainei şi receptarea lui în România», TipoMoldova, Iaşi, 2007, p.165 ş.u.

6 Magdalena László-Kuţiuk, *Unele probleme teoretice ale traducerilor reciproce româno-ucrainene* // «Romanoslavica», V (1983), p.389.

7 Dumitru Corbea, *Un mare cântăreţ al libertăţii;* Taras Şevcenko, *Nu nădăjduiesc...; Cu limbă de moarte.* În româneşte de Dan Deşliu// «Scânteia», 10 martie 1951.

8 Tamara Gane, *Un mare poet democrat revoluţionar, luptător pentru cauza poporului,* «Viaţa românească», nr. 3, 1951, p. 271-286.

9 Taras Şevcenko, *Nu poate inima pricepe; Pe nimeni cerul să nu-l bată; Veniră vremuri de cenuşă; Când vei veni; Şi ce-ar fi scrisoare să-mi scriu; Când voi muri.* În româneşte de Victor Tulbure // «Viaţa românească», nr.3, 1951.

10 Детальніше про це видання див. нашу статтю *Перший крок до пізнання творчості Тараса Шевченка в Румунії* // Іван Ребошапка, «Всесвіт усного і писаного слова». Книга 2, Видавництво «RCR Editorial», Бухарест, 2013, стор. 355-359.

11 Emma Beniuc, *Un rapsod al poporului ucrainean* [Taras Şevcenko, *Cobzar,* Editura «Cartea Rusă», Buc., 1952] // «Viaţa românească», nr. 7, 1952, p. 245-253.

12 E.P.Kiriliuk, *Taras Şevcenko – un mare poet ucrainean revoluţionar democrat.* Traducere de I.Negoiţescu şi E.Mircea, Buc., Editura «Cartea Rusă», 1955,58 pag.

13 L.Bat, O.Deici, *Taras Şevcenko*, Bucureşti, 1958.

14 Al.Andriţoiu, *Glose pe o carte de Şevcenko*, «Veac nou», anul XV (1959), nr. 9 (729), p.2.

15 Taras Şevcenko, *Poezii.* În româneşte de Victor Tulbure, Editura Tineretului, Buc., 1950.

Іван КІДЕЩУК

СИЛЬВЕСТР ЯРИЧЕВСЬКИЙ – НА КРИЛАХ «ДЕВ'ЯТОЇ СИМФОНІЇ»

Романтик Сильвестр Яричевський (н. 1871 р., м. Рогатин, Галичина; п. 1918, м Серет) повернувся до наших сучасників після шести десятиліть мовчання. Йому не пощастило загостити своєю творчістю спершу в рідну Україну, двотомник «Твори» Сильвестра Яричевського в 1977 році видала в Румунії відома україністка Магдалина Ласло-Куцюк. Любив він свій рідний край, як і Шевченко. Як і Шевченко, прожив 47 років. За десять років до смерті знайшов він тихий притулок в м. Сереті, що на Буковині, в Румунії, так і залишившись навіки тут, на нашій святій землі Буковинських монастирів, де спочиває й досі у давній столиці Молдавії, а сучасники майже щорічно вшановують його пам'ять.

Читачі України зустрілися безпосередньо з творчістю письменника на три десятиліття пізніше від румунських, у 2009 р., коли Оксана Івасюк та В. Бузинська видали в Чернівцях збірку Сильвестра Яричевського «Твори» – знак, що Україна запізнілим ходом відкриває своїх справжніх синів, які вірно служили віщим заповітам Т. Шевченка та І. Франка.

Перш за все С. Яричевський народився поетом «шевченківського духу», бо вся його творчість проникнена волелюбними ідеями народів і, зокрема, України-матінки, яку він бажав бачити незалежною від сусідніх імперій – Австро-Угорського колоніалізму та «братського» Російського царизму. Але нова імперія, Радянський Союз, нового часу якої поет вже не діждав, закинула його в забуття разом з цілим «поколінням розстріляних» і разом з безліччю цінителів правди і жертводавців, які гинули в Сибіру, Карелії, Сандормосі та Соловках, яких донедавна мордували «дружні совєти», а у наші дні московські «добродійники», не полишаючи імперських амбіцій, зазіхають на волю й незалежність України.

Злочинство й зраду, які засуджував Шевченко, у свій час засуджує і С. Яричевський синтагмою «рідних-нерідних» братів, «оповитих вужем зради», сумує через долю свого народу, надіючись на пробудження його в боротьбі за волю (див. «Серце мовить...», с. 262). По-шевченківськи раєм вважав «рідну землицю», «що нас виплекала, вилеліяла, своєю мовою-піснею напувала...» (*Там же*).

Отже С. Яричевський своїми «пестрими звуками» поезії-пісні та поетичною прозою чарує й зараз читачів і напуває їх надією на краще майбутнє всього обездоленого люду, як свідчить інша його поема в прозі «Дев'ята симфонія», в якій автор прославляє Бетховена та його невмирущу «пісню над піснями», що може об'єднати мільйони братніх народів всього світу, бо коли люди зуміють чути душею, «всі тоді братами стануть».

Так, вкінці вересня цього року в греко-католицькій церкві Преображенія Господнього відбулася панахида по покійному рабу Божому Сильвестрові та його родині. На церковній службі були присутні Генконсул України в Сучаві Василь Боєчко, гості з Чернівецького університету ім. Юрія Федьковича проф. д-р Володимир Антофійчук та видавець творів С. Яричевського в Україні Оксана Івасюк, чернівецький екс-віцегубернатор Віктор Павлюк, голова Сучавської повітової філії СУР-у Борислав Петрашук, проф. Сильвестр Пинзаріу, внук поета, та інші почесні гості і миряни, що шанують світлу пам'ять наших попередників. У своїй промові отець-вікар Іван Волощук окреслив перед присутніми літературно-духовний портрет письменника і громадянина, що зразково любив Україну і в тій самій мірі Румунію та м.Серет, де продовжував творити й служити нашим землякам.

Із церкви з квітами та вінками учасники заходу направились до могили Сильвестра Яричевського, яка знаходиться на центральній алеї греко-католицького цвинтаря, що веде до капели. У промові біля могили письменника Генконсул В. Боєчко, між іншим, говорив про цілющу рису любові людини й письменника С. Яричевського – любові до України та українського народу, любові до обездоленого люду, тобто євангельської любові до ближнього, про яку свідчить його творчість, підкреслив талан педагога та політично-громадянську діяльність бургомістра Серету, людини з-посеред людей, яка заслужила поваги громадян Румунії, зокрема Серету, де в хаті письменника буде заснований музей, а в парку біля мерії на центральній алеї поруч із бюстами інших видатних особистостей піклуванням мерії м.Серету та Союзу українців Румунії невдовзі височітиме б'юст поета й бургомістра, виготовлений українським скульптором.

Професор д-р В. Антофійчук своїм виступом збагатив портрет С. Яричевського зразковими рисами його романтичної творчості, рисами справжнього європейця, що навчався у Львові та Відні, жив на Україні та в Румунії, спілкувався кількома мовами з людьми в колишній Австро-Угорській імперії, поважав і любив людей, а людяність і високо гуманна творчість не забуваються, як не забуваються і сліди класика української літератури Ольги Кобилянської, народженої в Гуморі, Миколи Устияновича, письменника й отця української церкви Різдва Христового в м. Сучаві, або Ісидора Воробкевича, що служив у парафії в Руській Молдовиці, а пізніше викладав спів у Чернівецькій духовній семінарії, де був професором румунського композитора Чіпріана Порумбеску.

Вкінці голова Сучавської повітової філії Борислав Петращук підкреслив, що центральне керівництво СУР-у піклується забезпеченням всіх умов для зміцнення культурних зв'язків між Україною і Румунією та виховання української громади в любові до рідної мови й культури, до народних традицій і звичаїв, до України, а з цієї точки зору письменник С. Яричевський, людина й поет, служив і своєю творчістю служить й сьогодні прикладом для нас усіх, бо любов і повага до людей, до всього рідного й вартісного ніколи не гаснуть у совісті і свідомості спадкоємців.

Заходи із вшанування пам'яті Сильвестра Яричевського продовжилися в переповненій людьми «Залі Воєводів» серетської мерії, до яких, відкриваючи літературно-мистецький вечір, звернувся мер Адріан Попа, підкресливши великі заслуги письменника і бургомістра Яричевського в Сереті, і підтвердив слова Василя Боєчка щодо встановлення спільними з Генеральним консульством зусиллями б'юсту на центральній алеї мініпарку. Ми також надіємся на здійснення проекту українсько-румунського ліцею, який носитиме ім'я С. Яричевського. Хай Бог нам допоможе!

Запрошений до слова Генеральний консул України в Сучаві В. Боєчко теж привітав учасників на святі письменника і колишнього мера м. Серету, великого українського патріота, що любив не лише свій край і народ, але й сусідню Румунію, всіх буковинців, між якими жив, як директор української бурси він допомагав учнівській молоді, навчав українців рідної мови на «Руських бесідах» і своєю творчістю закликав всі народи до миролюбія та єдності. Далі Василь Боєчко привітав мерію м. Серету та повітову філію СУР-у за створення сприятливих умов і організацію заходів, пов'язаних з українською культурою, в колишній столиці Молдавії, привітав отців греко-католиків за те, що вони зберігають так прекрасно українську мову і культуру, привітав всіх учасників і присутніх на святі членів мистецьких гуртків.

Урочистий концерт відкрив вокально-інструментальний ансамбль під керівництвом проф. Зірки Янош «Дев'ятою симфонією» Л. Бетховена, а чарівні голоси скрипок, мандолін та мужчин і жінок піднімали серце й душі всіх слухачів у вись, до неба, де божественні ангели вітали заклик людства до єдності й любові в Бозі, який і є основною ідеєю поеми в прозі С. Яричевського «Дев'ята симфонія». Бурхливими оплесками слухачі віддячили за чудове виконання гімну Європи (1972) та Євросоюзу (1985).

(Продовження на 10 стор.)

СИЛЬВЕСТР ЯРИЧЕВСЬКИЙ – НА КРИЛАХ «ДЕВ'ЯТОЇ СИМФОНІЇ»

(Продовження з 9 стор.)

У продовженні Борислав Петрашук запросив до слова гостю із Чернівецького університету Оксану Івасюк, яка представила своє видання «Творів» Сильвестра Яричевського (Бук-Рек, Чернівці, 2009), що вийшло в Україні вперше. Вона розповіла, що цю справу розпочав ще її батько Михайло Івасюк, який написав дисертацію «Писменник-демократ Сильвестр Яричевський. Життя і творчість» (1971), але твори письменника не друкувались по досі.Чернівецьке видання – це селекція із авторської антології «Пестрі

звуки» (1904), якій сьогодні сповнюється 110 років. «Спостерігаєм у його творчості, – підкреслює О.Івасюк – поетику романтичного універсалізму, втечу від народної дріб'язковості, хоч не зовсім, зближуючись так до новітньої хвилі західної літератури не тільки своїми ліричними інкантаціями поезії та прози, але й перекладами з німецької та словенської літератур, підпорядковуючись «законам краси в її високому, тобто істинному розумінні, як прояві буття» (див. передмова «Віднайдені факсіміле: думки про світ крізь призму краси», О.Івасюк та В. Бузинська, с.5)

Музичні акорди першої строфи Європейського гімну авторства Бетховена і слова Фр. Шіллера «Обніміться мільйони/ Поцілуйтесь мов брати!» підготували відповідну атмосферу для наступної частини заходу – читання віршів Сильвестра Яричевського і їх перекладів на румунську, здійснених мною. Учні місцевого коледжу ім. Лацку Воде, учасники національного конкурсу української поезії, декламували прекрасно, а Григораш Андрея інтерпретувала поему в прозі «Дев'ята симфонія», обновивши словами Яричевського чудовий заклик божественної «Дев'ятої симфонії» Бетховена, і вперше прозвучала в моєму варіанті румунською мовою. Слухачі оцінили оплесками лірику поета.

У свою чергу, завкафедри української літератури Чернівецького університету проф. д-р В. Антофійчук високо оцінив релігійно- і мистецько-науковий рівень заходу із вшанування пам'яті С.Яричевського, європейця, вихованого у Львові та у Відні, цінителя новітньої західної літератури, зокрема німецької та словенської, з яких подав прекрасні зразки перекладів. «Він був закоханий в дух шевченківської поезії, на цю тему я, – зізнався гість, – виступав у Чернівецьких телепередачах. Беручи за духовно-літературний взірець Шевченка (прославлений у праці німецькою мовою «Поет любові і протесту», виданої німецькою румунською та українською мовами, у моїй співпраці з нашими спеціалістами), Яричевський на підставі народної міфології та романтичного універсалізму відкрив власний голос своєї поезії, поезію любові до людства, з драматичним відчуттям протиріччя між мрією і дійсністю. Поет «пестрих звуків» та пекучих «мрій і надій» своєю творчістю збагатив палітри романтичного і реалістичного струменів української літератури».

Сюрпризом на святі Сильвестра Яричевського стала присутність поета і видавця Аурела Штефанаке, директора видавництва Тіпо Молдова, де були наруковані два томи Т.Шевченка у перекладі Йона Козмея і де нещодавно появилась антологія «Український авангард», упорядкована головою Спілки письменників Молдавії Леом Бутнару і в редагуванні нашого гостя, які вперше в Румунії представляють новітній європейський літературний феномен минулого століття, що на Україні в епоху червоних репресій закінчився трагічно – «розстріляним поколінням».

Далі гурт «Негостинські голоси» під проводом проф.Миколи Крамара виконав улюблені всіма пісні: «Зеленеє жито, зелене», «Реве та стогне Дніпр широкий» на слова Тараса Шевченка. Завершилось свято виступами двох цінителів літератури, публіциста Сильвестр Пинзаріу, внука С.Яричевського, який подав до біографії свого дідуся цікаві спогади, і публіциста Євсебія Фрасинюка, який українською та румунською мовами синтетизував портрет людини й письменника С.Яричевсього, справжнього європейця, що й зараз служить зразком для сучасників.

Свято С. Яричевського закінчилось дружньою агапою в домі культури, де ґазди разом із гостями продовжили літературні бесіди.

(Фото Володимира Антофійчука)

***Ярослава МЕЛЬНИЧУК**, канд. філол. наук, лауреат Міжнародної премії ім. О. Кобилянської.Чернівці*

ІВАН НЕГРЮК

НА СТОРІНКАХ АЛЬМАНАХУ «ОБРІЇ» (Бухарест, Румунія)

Про Івана Негрюка (1954-1998) – українського поета з Румунії – писати мені одночасно і просто, і важко. Просто, бо протягом п'яти років ми були однокурсниками, навчаючись на філологічному факультеті Чернівецького державного університету (у 1992-1997 роках). Із здивуванням сімнадцятирічні студенти-першокурсники познайомились із поважним за віком – тридцятивосьмирічним – чоловіком невисокого зросту, чорнявим, із проникливими чорними очима, схожими на очі з портретів М.Емінеску. Його стишена манера розмови, неквапливий голос із романським акцентом, українська мова, яку вмів відстояти, – все викликало повагу до «пана Івана», як ми його називали з шанобою.

Пам'ятаю, як він старанно, із цікавістю новачка й ретельністю мудреця опановував незнайомі курси з мовознавства, літературознавства, історії української і зарубіжної літератур. Конспектував лекції дрібним почерком, не пропускаючи ні слова, дбайливо опрацьовував періодичні й книжкові джерела. Ніколи не хвалився своїми поезіями, хоча постійно ходив на заняття університетської літстудії ім. С.Будного, будучи на той час вже автором трьох збірок віршів «Металеві квіти» (1984), «Золотий браслет слова» (1986), «Балади і екстази» (1989). У 1997 році вийшла друком його четверта за рахунком, остання прижиттєва збірка «Таїносфера». Також заслужено був прийнятий до спілок письменників – Румунії у 1990 році та Національної спілки письменників України – з 1994 року.

Іван Негрюк прожив коротке життя – неповних сорок чотири роки. І найприкріше, що доля не дала йому натішитися своїми так важко й старанно здобутими дипломами: невиліковна хвороба XX століття – рак – забрала його життя. А дипломи він отримав у 1997 році з нами із спеціальності «українська мова і література» та через рік, вже тяжко хворим – із румунської філології, у 1998 році.

Статечний чоловік, який мав сім'ю – люблячу дружину Мафту й дорослих дітей (причому, його донька була студенткою Чернівецького педучилища), мавши за плечима робітничу професію й роки роботи у промисловості, у вільний час мчав автобусом у рідні Іпотешти Сучавського повіту, додому, а тоді – назад у вир студентського, гуртожитського життя.

Загалом непроста траєкторія його долі, його поєднання навчання в індустріальному технікумі, роботи з металом у ливарному цеху заводу в Сучаві із поетичним натхненням, тягою до слова, до чистого паперу, до вільного лету думки. Необхідність буденного заробляння на хліб насущний не дала йому змоги вчасно здобути близької поетові літературної, філологічної освіти, працювати за істинним покликанням. І це була його життєва драма, розірваність між реальністю й мрією. Та ще й те, що все в житті треба робити вчасно, – згадується народна істина, така жорстка й холодно-реалістична, коли йдеться про Івана Ілліча Негрюка.

За роки життя у Чернівцях Іван Негрюк мав багато друзів, які гуртувалися біля Чернівецького літературно-меморіального музею Ольги Кобилянської: Роман Кудлик, Микола Бучко, Мирослав Лазарук, Василь Лелек, Сімеон Гочу та ін. Але найближчим по духові був йому Володимир Вознюк, директор музею, поет, знаний літературознавець, який спогадував про Івана Негрюка так: «А скільки його публікацій видрукувано в Україні та в Румунії! Це були не тільки власні поезії, це були і переклади віршів українських поетів румунською мовою, і «Мала антологія сучасної української поезії в Румунії», і літературознавчі спостереження» [1, с.202]. Сам Володимир Аксентійович присвятив І.Негрюку вірш «І знов не те, і знов не так…», стверджуючи, що «життя Івана Негрюка не було чорновиком, він жив і писав чесно, чисто» [1, с.203].

Цей прекрасний чоловік пройшов нелегкий шлях і в житті, і у поетичній творчості, присвятивши цілковито себе верліброві.

Верлібр (франц. *vers libre* – вільний вірш) – неримований нерівно-наголошений віршорядок (і вірш як жанр), що має версифікаційні джерела у фольклорі. Особливого значення верліброві надавав В.Вітмен, а надто – авангардисти XX ст. [4, с.109] До природного відчуття поезії у І.Негрюка додалась його велика робота над рядком, ритмом, образністю.

(Продовження на 12 стор.)

ІВАН НЕГРЮК
НА СТОРІНКАХ АЛЬМАНАХУ «ОБРІЇ» (Бухарест, Румунія)

(Продовження з 11 стор.)

Прикметно, що обравши поетичну стежку, І.Негрюк постійно самовдосконалювався. Про шлях його зростання, еволюційного розвитку свідчить аналіз поетичних публікацій в бухарестському альманасі «Обрії» у 1979-1989 роках.

Кількість і частота появи Негрюкових віршів на сторінках цього видання, що акумулювало творчість українських письменників Румунії, свідчили про постійну й плідну співпрацю із виданням. Очевидно, цьому сприяли упорядники «Обріїв» – Михайло Михайлюк, а також Євген Мигайчук, Микола Корсюк, Корнелій Регуш. До того ж, створюючи «Обрії», упорядники наголошували на окремій меті – «дати можливість творчій молоді надрукувати свої літературні спроби» [10, с.7].

Іванові Негрюкові у 1979 році було 25 років, і він почав публікувати свої твори в «Обріях», упорядники яких багато надій покладали на нього: «Читаючи вірші Івана Негрюка чи етюди Марії Ністор, можна з надією говорити про завтрашню творчу зміну» [10, с.7]. Подаючи першопублікацію п'ятьох віршів І.Негрюка, в невеликій біографічній довідці про автора зазначали: «Іван Негрюк – ім'я ще мало відоме читачеві. Поодинокі його вірші з'явилися на сторінках газети «Новий вік» і в двох збірниках кілька років тому, коли теперішній молодий робітник, що народився в селі Іпотешти Сучавського повіту, був ще учнем» (Обрії, 1979, с.112).

Справедливо констатовано два струмені у віршах І.Негрюка: громадянський та ліричний. «Завжди кожний вірш відзначається гарною знахідкою», – так сказано про особливу образність у верлібрах автора-початківця, чиї твори з'явились у рубриці «Молоді голоси». Іван Негрюк публікувався поруч із Марією Ністор, Петром Шмуляком, Василем Романюком.

Прикметно, що на сторінках «Обріїв» за десять років було надруковано сорок вісім творів І.Негрюка – тобто фактично з них можна скласти окрему поетичну збірку. Усі твори пройшли апробацію перед читачами альманаху, перш ніж увійти до збірок «Металеві квіти» та «Золотий браслет слова».

Для віршів І.Негрюка характерна глибока метафоричність, майстерне шліфування образів: «сині щоки слив», «кучугури білої пожежі» – про цвітіння вишень, «око моє – тіло птаха», «груди далекої скелі».

Лаконічність у доборі мовного матеріалу, як, приміром, у вірші «Рівновага»:

3. Кладка між серцями – співуча струна первісна,
Смичок життя – джерело тривалих пісень,
А інколи скрипка закута між ґрунтом і зорею [7, с.17].

Кожен вірш І.Негрюка потребує кількаразового перечитування, вдумування у кожне слово, це ніби закодована загадка, яку слід щоразу розгадувати по-новому. І щоразу це приносить інтелектуальну насолоду, дає роботу й уяві, й мисленню, продукується власна думка-враження.

Одним із знакових віршів громадянської тематики є поезія І.Негрюка «Я знаю», лейтмотивом якої є, здавалось би, загальновідома істина:

І ще знаю, що в світі нічого
серцю дорожчого немає,
як рідна земля Батьківщина [9, с.8]

Проте підводить поет нас до цієї думки не прямолінійно, а через нанизування образів: «край, де олені на рогах носять місяць», «кладовища відомих і невідомих героїв», «колискова, яка щастям вливається у сон немовляти». Все це символічні шматки великої мозаїки, ім'я якій – Батьківщина. Як частинки-пазли, складені воєдино, утворюють різнобарвну яскраву картину. І так – практично кожен вірш із доробку І.Негрюка.

Слід сказати, що у бухарестському альманасі «Обрії», окрім оригінальних віршів, написаних на різну тематику, опубліковані балади І.Негрюка. Вони істотно відрізняються від класичних зразків ліро-епічної поезії фантастичного, історико-героїчного, соціально-побутового характеру із драматичним сюжетом (таких балад, як П.Гулака-Артемовського, Л.Боровиковського, І.Вагилевича, раннього Т.Шевченка).

Балади І.Негрюка найближче стоять до балад І.Драча, що набули «соціально-побутового взмістовлення» [4, с.76], втративши героїчний пафос класичних балад. Через нанизування образних

відповідей розкривається поставлене на початку питання, як-от у «Скромній баладі»:

Ні, батьку,
дитинство це не тільки
гостинець за п'ять леїв.
[…] віднайти зорі каганець,
щоб засвітити синкові в дорогу
до спитих чарів казки,
«…на горищі
кіт і миші
гуцулки гуляють…»
а ще воно таке,
що затуманить
німб казкових царівен… [8, с.17-18]

Позначена робітничим досвідом «Балада гудка», в якій молодий автор-ливарник І.Негрюк образно змалював свій завод, на який «йде в атаку … робітнича піхота» [6, с.5]. Всього у 23-х рядках вимальовується картина ранку під звуки гудка, що «відкриває повіки робочого дня» [6, с.5].

Прикметно, що окрім сорока восьми поезій І.Негрюка, на сторінках «Обріїв» опубліковано три літературно-критичних матеріали про його творчість. Першою осмислила поезію І.Негрюка Магдалина Ласло-Куцюк, відома україністка з Румунії, критик і літературознавець у статті «Віддзеркалення вогню» (Обрії, 1984, с. 109-118), де оцінила першу збірку автора «Металеві квіти». Критик уважно, вдумливо вчиталась у заголовок збірки, пояснивши цей новий у поезії образ металу намаганням І.Негрюка творити на новому терені, опоетизовуючи сферу промислового виробництва. «В такий спосіб автор «Металевих квітів» знайшов у металі свій поетичний материк, подібно тому як Микола Корсюк знайшов його у дереві, трактованого ним (як і метал Негрюком) як засіб пізнання сутностей» [2, с.110].

Про поета Негрюка М.Ласло-Куцюк пише як про «скромного і заглибленого в собі», відповідального перед власним хистом, хоча дає і справедливі критичні зауваження, бо не «все в його віршах бездоганне» [2, с.117]. Критик вивела формулу успіху Негрюкової поезії, яка полягає у скупості елементів, відсутності «закучерявлених» слів. Поет майстерно шліфує кожен рядок, ніби метал обробляє ливарник.

Другу збірку І.Негрюка «Золотий браслет слова» прорецензував Михайло Михайлюк у «Додатках до «Слова про слово» (Обрії, 1987, с.172-185). Критик вважає, що друга збірка – надійна сходинка, подолана молодим поетом. Знаходить як позитиви, так і негативи книжки – надуживання символом криниці, «вживання таких, на перший погляд, ефектних, але, по суті, вже давно затертих чи штучних образів, як: кухоль душі, росяний алмаз, монета дня […]» [5, с.178] та ін. М.Михайлюк констатував, що поезія І.Негрюка б'є свіжим струменем образного слова [5, с.176].

Ще одна рецензія на другу збірку І.Негрюка належить Ігорю Лемному і під заголовком «Пропервні в нових шатах» була надрукована в альманасі «Обрії» (1988, с.172-176). Цей критик відзначив свіжість, неповторність, великий інтерес до поезії І.Негрюка, «сильну напруженість поетичної думки та своєрідну мелодійність» [3, с.172]. І.Лемний відзначив впливи на Негрюка поезії П.Тичини, Б.-І.Антонича, О.Масикевича, сучасної румунської і зарубіжної поезії. Критик висновкував про насправді свіжий голос у нашій поезії, який маємо в особі Івана Негрюка.

На жаль, недовго звучав цей проникливий голос, швидко згасла свіча Івана Негрюка. Вбачаємо перспективу у дослідженні його творчості, необхідність ширших праць, першим внеском до яких є наша стаття.

Література

1. Вознюк В.А. *Між мовчанням і словом: Поезія. Спогади. Дорожні есеї. Проза*. – Чернівці: Книги-XXI, 2010. – 416 с.
2. Ласло-Куцюк Магдалина. *Віддзеркалення вогню* // Обрії/ Упоряд. М.Михайлюк, К.Регуш. – Бухарест: Критеріон, 1984. – С.109-118.
3. Лемний Ігор. *Пропервні в нових шатах*// Обрії/ Упоряд. М.Корсюк, М.Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1988. – С.172-176.
4. *Літературознавчий словник-довідник* /За ред. Р.Т.Гром'яка, Ю.І.Коваліва, В.І.Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752 с.
5. Михайлюк Михайло. *Додатки до «Слова про слово»*// Обрії/ Упоряд. М.Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1987. – С.172-185.
6. Негрюк Іван. *Балада гудка*// Обрії/ Упоряд. М.Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1987. – С.5.
7. Негрюк Іван. *Рівновага*: [Вірш]// Обрії/ Упоряд. М.Корсюк, М.Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1988. – С.17.
8. Негрюк Іван. *Скромна балада*// Обрії/ Упоряд. М.Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1986. – С.17-18.
9. Негрюк Іван. *Я знаю:* [Вірш]// Обрії/ Упоряд. М.Михайлюк, К.Регуш. – Бухарест: Критеріон, 1984. – С.8.
10. Упорядники. *Слово про «Обрії»*// Обрії/ Упоряд. Є.Мигайчук, М.Михайлюк. – Бухарест: Критеріон, 1979. – С.7.

ІЗ СУЧАСНОЇ ГРЕЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Що знаємо про сучасну грецьку поезію? Признаймося, дуже-дуже мало, а то й нічого. Декому, можливо, відомі імена поетів давніших поколінь – Сеферіса, Еліміса, Рітцоса. А про новітнішу грецьку поезію, скажімо 60-х років і пізнішу, так звану поезію «третьої хвилі»? Вона для нас «терра інкоґніта», бо й рідко перекладається, як румунською, так і українською мовами.

Така доля так званих «малих літератур» і національних мов, які не мають міжнародного статусу.

Недавно мені попала до рук Антологія, складена літературознавцем Дімітріосом Канеполусом «42 сучасні грецькі поети» у перекладі Ал. Кепраріу, Васіле Іґни та Аурела Реу, яка вийшла друком 1984 року у клузькому видавництві «Дачія». До неї, за уточненням упорядника, входять поети третьої повоєнної поетичної хвилі.

Поети, які входять до антології, народилися у післявоєнні роки, їх генерацію ще називають генерацією сімдесятників чи генерацією протесту. Ця поезія відразу заполонила мене своїм «суворим» ліризмом з глибоким підтекстом, драматизмом світобачення. І я рискнув дещо перекласти з неї, хоча перекладати за перекладом трохи «нечесно». Проте, маючи на увазі лаконічність поетичного вираження, я пішов на такий ризик і подаю читачеві низку зразків новітньої грецької поезії.

Михайло МИХАЙЛЮК

Стефанос БЕКАТОРОС

СЛЬОЗА

Як і сльоза так витікає поезія
з нетрів мого тіла
іноді падає на землю червоною трояндою
і розбивається на тисячі червоних скалок
іноді злітає до неба червоним платком
що вирвався з рук дитини
іноді вислизає з рук червоним згустком
заливаючи білий папір.

Як би воно не було
повернеться колись поезія
як би воно не було
шукатиме колись поезія
тихим плачем джерельної води
листям дерев що в'яне під вечір
запилюженою книжкою
роз'їденою пліснявою
і забутою в самітності.

Мов сльоза мов зітхання
настане день коли все навколо поникне
стовбури дерев зітліють небо погасне
тільки слова зістануться на папері і музика
немов сльоза немов зітхання.

Антоніс ФОСТІЄРІС

ЛІТНІ НОЧІ

Ніколи не покидаємо нашого місця
Та наше місце мандрує подеколи
Міняються барви пір року
Жовте й зелене чергуються
Навіть і чорність ночі міняється
Чорність літньої ночі
Яка розколюється і вивільнюється
З білого світла доріг та зірок
із зелені листви навколишньої
злотистого колоса обважнілого зерном
Яке богиня тримає кінчиками пальців
і офірує його нам.

*
* *

Поезія ця –
Драбина змайстрована,
Як і всі інші.
Тільки драбина.
Але ви зійдете на її вершок
І побачите як займається світ.

Міхаліс ҐАНАС

СИНЬ, ЩО ОКУТУЄ ТЕБЕ

Синь, що окутує тебе,
це попіл
спаленого часу.

Подме вітер і принесе
фотознімки і зошити
з канутих літ.

Тут усміхаєшся, там мовчиш,
а там тебе зняли
із німбом чорним.

Синь, що окутує тебе,
це світло,
післане смертю.

Ніхто не бачить її,
та вона існує
і росте.

Арґіріс ХІОНІС

БЛАГАННЯ

Цвях
благав молотка
не бити його

Стіна
благала цвяха
не пробивати її

Молоток не благав нікого

Дивина –

Ґеорґіос МАРКОПУЛОС

СТАТУЇ

Статуї помирають білими
Як непорочні люди
Необережний рух поштовх
І кінець їм.
Потім смерть
З манерами бездоганними
Вітає їх і наділяє цінністю.

Я ж попереджав тебе
Не гратися з ножами
і солдатами
Бо поріжешся.

Мені страшно.

Янніс КОНТОС

КОСТІ

Цієї зими я кину поезії
у пічку – нагріємось
слова тріщатимуть
мов блощиці
пічка наповниться кров'ю
а погасне – замерзнемо.

*
* *

Коли помреш я покочу
громадні скелі на місто
Але безшумно –

Жені МАСТОРАКІ

ЛАКОНІЧНО

Коли я була дитиною мати
клала мені під подушку
Отченаш
і сині талісмани з Тіносу.
Брала великого ключа
і двічі замикала мені сон.
Вранці лічила мої сни
і записувала у зошиті.
Тепер приспівує мені
колискову
і кожного вечора моя постіль
стає вишитим полотном
на якому пише
«Свобода або Смерть».

Наташа ХАДЖІДАКІ

ХЛОРОФІЛ

Напружуюся
але щоб вижити
мені потрібен ти
Люби мене
Це доконче потрібно
для поживи моїх мрій
та їхнього прихистку
на угіддях вітрів
Люби мене
Люби мене
Люби мене

А завтра
матиму для тебе
укол із зеленою кров'ю.

Янніс ІФАНТІС

*
* *

Друзям здається
що із наївності
подеколи показую їм
ненадрукованого вірша
Не набридливий я
роблю це бо може поблизу
трапиться хтось
з набитим гаманцем
бо тільки так подеколи
розживаюся на нічліг і вечерю.

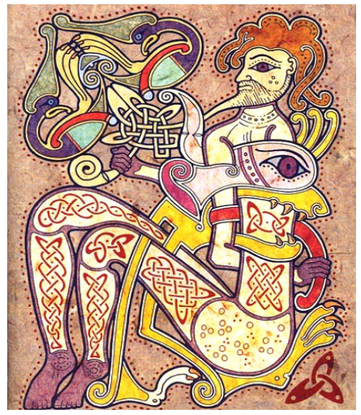

Іван КОВАЧ

«ВМИРА ГРІХОВНЯ, ОЖИВА...»

ГАРЯЧИЙ ДОЩ СПІКАЄ МОЇ ГРУДИ

Роз'ятрена земля
і соковитий жовтень.
І вітер зогниває
серед поля.
Гарячий дощ
спікає мої груди
бунтарськими
сльозами, –
басує ранок,
вклоняється
тополі,
гуде, плазує осінь
берегами,
чужа-чужа
в вогнях і ранах,
ще й перламутрова...

САМОТНІЙ ОСТРІВ НА ДОЛОНІ

Ніде хатинки,
ні планети, –
рікою тече
воля,
а світ,
немов стріла,
а море
губиться
у надрах,
і топиться
острів
самотній
на долоні...

ГУГНЯВИЙ ВІТЕР ПІД РОЯЛІ ПІДСТУПНО ЗЛОЧИНИ ПРЯДЕ

Літає пташин
ключ кришталю
у лабіринті
снів, де жде
гугнявий вітер
й під роялі
підступно
злочини пряде...

РЯХТЯТЬ, РОЗНОСЯТЬСЯ ДИВА

Щезає осені
грайгомін,
щезають фарби,
де блакить,
п'янкий, недремний,
вірний пломінь
сталевиться,
звабля на мить.
Літа щезають
у хвилині,
ряхтять,
розносяться дива,
а жовтень никне
в спразі днини,
вмира гріховня,
ожива...

У СЛОВІ ГОРЮ, НАЧЕ ТРІСКА

У слові
вирізьблюю подих
і тінь
твого тіла – жорстоку,
на вічність
спадає безводдя, склепіння
в веселу затоку.
У слові
знаходжу ті суми,
що мчать
забороненим раєм,
із себе втікаю
без шуму,
немов з цитаделі
пустої...
У слові горю,
наче тріска,
зникаю
в безмежностях
зору набоєм,
де птах
в обелісках
всіх обріїв
ранить узори...

Я ГОЛУБ, НЕ АКУЛА, ТИ МОЯ

Я голуб, не акула,
ти моя.
Тому тебе
знаходжу на долоні,
і з долі в долю
хочу, щоб твоя
ілюзія ходила
без пардону.
Я птах у небі,
ти хіба своя.
А, може, ти лиш
всесвіту присутність?
Я хочу, щоби
літери зоря
в твоїм волоссі
сяяла на сутність.
Я духу зір,
а ти його душа...
А, може, лиш
невральгія суглобів?
Які джерела
десь таїть нужда,
які мій сум
розносить суголосся!

БО СЕРЕД СЛІВ – САДИ

Коли не любиш,
то хоч ненавидіти
вмій.
Ненавидиш? – люби.
Бо серед слів –
сади.
Бо серед плачу –
регіт.
Де регіт,
там і горе,
в кишенях – сонях,
в серці – ніж.
Ненавидиш? – люби!
Бо серед слів – сади.

Павло РОМАНЮК

КОМІСАРИ

Скорботне сонце
ломить свої руки,
як дивиться
на круглу суєту,
зі сходу і до заходу
все міряє розпуки
і чорноту людей
і вірну доброту.
Біда лиш в тім,
що як воно знімає
темряву й пелену
з людських дум,
там, бачимо,
стирчить біда,
що проростає в сум.

Було колись,
зі сходу комісари
привезли водку
в танках, –
колективний рай, –
а тих,
що засадили сад
і завели отари,
погнали, мов тварин,
розчистити Дунай.
Кумедну зірку,
молоток і серп
прибили на чоло
недавнього жовніра,
щоб став в його душі
всюдиходющий герб,
і витіснив щоб звідти
віру.
Подолані, пригноблені,
без храмів
ішли в шерензі люди,
мов пінгвіни,
бурлила кров,
бо непокора хамам
в серцях їх
проростала із руїни.
Зійшло знов сонце,
повипадали рами
з молитви,
що крізь мури проросла,
хрести звелись,
порозквітали храми,
Ікона ожила,
не була вже німа.
Стекли льоди,
очистилися рови,
весна прийшла,
загладила руно,
що забрело в бігу
і під підкови
коней,
що світ копитують,
водно...
Чия вина?..
Із-за чиєї кари?..
Із Заходу війнуло знов
весною...
Біда і тут:
прийшли нові комісари.
І стали лити чаші
із Брюселля
під горою...
Хто вспів – хапнув
за віжки коні,
хто ні –
пірнув у море,
аж на дно.
Бо ліри заховалися
в новій іконі,
хоч пий,
хоч стукай по Брюселлю –
все одно!..
Краватки,
фраки,
віскі,
засідання,
готелі повні люксу:
там еліта!..
Нова імперія,
зродилася з заслання,
мудрує,
лічить,
бенкетує
аж до світа!..
То часу циферблат,
стукіт сердець людини,
яка тче поле,
як інші,
у дворах,
з близкучої
блискавки-машини,
кидають кістку бідним,
що так живуть,
на днях...
Поет іде,
дзеленькають зірки
у кишені,
три дні не їв,
не пив
і не любив,
мадам пішла
і гладить інші скроні,
бо гріх великий
він заколотив:
подавсь до неба
зорі полічити,
судьбу людську
любов'ю оповити.
Все мелеться,
копичиться,
а з краю,
в країні люд
п'є водку
і оре волами,
бо танки й коні
подались до раю,
бо все повторне є віками!..
Москва,
Нью-Йорк,
Париж,
Брюсель,
і водка,
феї
і вино,
і лімузини:
один й той самий менестрель,
який не гріє серце
бідної людини!...

Іван КОВАЧ

РЕЦЕНЗУЄМО: «БОРЩІВСЬКА ВІДЬМА» МИКОЛИ ШАКІНА – ПРОЗАЇКА, ПУБЛИЦИСТА і т. д.

КОЛИ ЯК РЕАЛЬНІСТЬ, ТАК І ПОТОЙБІЧЧЯ, – ПОРУЧ

Рецензія... Цебто?! Бо давно ми вже не пишемо рецензії і мало хто знає слово. Слово походить від латинського *recensio,* воно означаючи розгляд, своєрідно, відзив з оцінкою художнього, наукового або іншого твору, збірника, журналу, кінофільму, вистави із зауваженнями, пропозиціями та деякими, необов'язковими, порадами... Бо як же радити людині-творцю, яка не потребує жодних порад. Як, наприклад, Микола Шакін, прозаїк та публіцист з України, єдина книжка якого (поки що) в моїх руках – як читача і можливого розглядача, відзивача на неї.

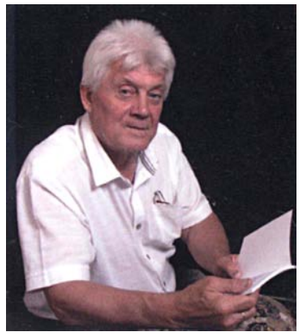

Тож, перш за все, представлю автора та його твір: Миколу Шакіна та збірку «Борщівська відьма», яку ми отримали почерез відомого режисера України, удостоєного Національної премії України ім. Тараса Шевченка, Валентина Сперкача. Дякуємо шановному пану режисеру за його з нами співдружність, започатковану на нашій зустрічі з ним та головою делегації України, видатним поетом України, удостоєним так само Національною премією України ім. Т. Шевченка, і головою Товариства «Україна-Світ» Іваном Драчем, ми маючи можливість порозмовляти і подумати про подальші дружні зустрічі, а зокрема, про відновлення ознак, а також туристичної будівлі, яка б нагадувала добруджанцям Румунії та охочим з України про колишню Задунайську Січ, її історію в румунському гирлі Дунаю.

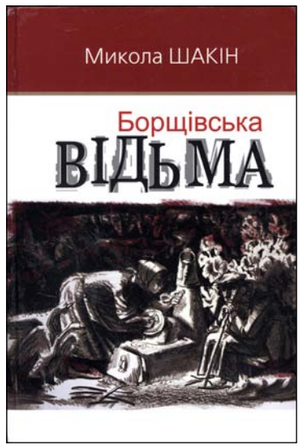

Це, так би мовити, про наше таке тепле і дружнє знайомство з нагоди представлення в добруджанському місті Тульча, резиденції Тульчанського повіту Румунії, документального кінофільму режисера Валентина Сперкача про його довголітні відвідини дельти Дунаю, її сіл та численних причалів. Було приємно, було добре на пароплаві в погодній прогульці.

Але ж, хто такий, запропонований увазі українських читачів Румунії Микола Шакін?

Він народився 22 травня 1952 року в с. Петрівка Шевченківського району на Харківщині, випускник двох вищих навчальних закладів – Харківського інституту механізації і електрифікації сільського господарства та Академії держуправління при Президентові України.

А ще: кандидат технічних наук, магістр державного управління, громадський діяч і меценат Харківщини. І ще: художник, краєзнавець.

Він же засновник Всеукраїнської літературно-мистецької і краєзнавчої премії ім. Петра Василенка (2013), автор біля 80 науково-технічних, правових та краєзнавчих публікацій, художні твори якого публікуються лише з 2011 року. Спочатку – в періодичній пресі, потім у колективних збірках та літературних часописах.

Видавничо автор вийшов у світ читацький в 2013 р. з книгою «Хрещений шлях», а потім, у 2014 р., з книгою «Невідомий звір». Микола Шакін теж співавтор таких видань: «Еліта країни» (том І-ий, 2012) та «Хлібороб – Іван Шакін» (2012).

Не так давно Микола Шакін написав книгу «Перлиний світ журавлинки». Вона у підготовці до друку.

Все ж одно, коротко, як у рецензії, мова піде лише про нову книгу Миколи Шакіна (слобожанського творця-письменника) «Борщівська відьма» (2014), в якій, як каже передмовник, «переплітається реальність з містичністю та повчальне з розважальним» в «таємничо-фантасмагоричнім потойбіччі».

До цієї книги, може, ми ще повернемося. Однак, треба підкреслити, тим часом, єдине: що це містична, магічна проза, така небуденна, така неоднозначна, як це підкреслює і автор передмови до книжки Ігор Михайлин, порівнюючи її з творчістю Миколи Гоголя, Олекси Стороженка, авторів «химерних» романів О. Ільченка, В. Дрозда, В. Земляка, В. Шевчука і, гадаємо, і деякою мірою нашого М. Трайсти.

Багато чого можна б докласти до цього про кожен з творів книжки, про яку іде мова. В них відомі, передусім, так звані невідомі сили, не «з того боку», а просто роздуми-думки пересічної людини, яка думає, як думає, традиційно, звичайно, просто, коли, припустім, «невідомий собака», який виріс, «як теля», або, коли поглибитись в історію літератури, як знаменитий «Собака Баскервілів». Мова, звичайно, іде про видиме і невидиме в людині, як і «у вигляді латиноамериканського магічного реалізму».

Найкраще про це говорить Ігор Михайлин: «Твори містичної прози Миколи Шакіна спонукують зрозуміти, що видимий світ – то не вся реальність, у якій минає життя людини, вона не самотня в природі, за її долю ведуть боротьбу чорні й світлі сили; але від її власного морального вибору залежить, яким чином вона проживе своє життя». Ігор Михайлин пояснює: «Герої М. Шакіна – це, зазвичай, борці проти темряви, вони щиро прагнуть врятувати від впливу чорних сил (традиційних, народних, сільських – н.а) свої душі й життя та допомогти це зробити іншим у своєму близькому соціальному довкіллі. Вони роблять це успішно не через свої специфічні знання, що їх у них, як правило, бракує, а через свої чисті душі й добрі моральні настанови, які виводять їх з-під удару чорних сил».

Якби у когось з'явилась книга Миколи Шакіна «Борщівська відьма», то варто б прочитати і цю повість та «Невідомого звіра», як також і всі інші. І то швидко-швидко!

Оскільки всі прочитані мною з «Борщівської відьми» оповідання такі небуденні й неблудні! А, навпаки, – такі розумні й повчальні, також і магічно-містично розважальні, моторошні, увіснілені

Коли маємо можливість їх прочитати, то прочитаймо їх якнайкраще тоді, коли потойбіччя і близькість – поруч.

Пропонуємо увазі читачів «Нашого голосу» оповідання «Вовчий Яр» із збірки Миколи Шакіна «Борщівська відьма».

Микола ШАКІН

ВОВЧИЙ ЯР

Щороку влітку Павло подорожує. Цього дня йшов пішки. За спиною ніс невеликий туристичний ранець, до якого був прив'язаний гумовий килимок. Сили рухатися далі майже не було. Дістатися б якогось хутора чи села та заночувати там. Повечеряти б, хоча від перевтоми й не хотілося. Треба добре відпочити, а завтра мандрувати далі.

Сонце котилося на захід. Спека потроху вщухала. Пил туманом повис над степом. То хоч зрідка проїздили машини, а це зовсім перестали. Павлові ставало самотньо й сумно на душі. Дорога зненацька роздвоїлася. Хлопець зупинився на роздоріжжі. Він зняв зі спини ранець. Дістав із нього теку з мапою і намагався зорієнтуватись. Одна дорога ішла ліворуч, у далекий степ. Але на мапі не було поблизу жодного житла. Інша ж дорога звернула в ліс. Там також ніякого населеного пункту. Та за декілька кілометрів від лісу на мапі було вказано залізничну станцію. Хлопець вирішив іти лісом. Він іще з дитинства днями блукав у лісі, слухав розмову дерев і сам розмовляв із ними.

Павло знову закинув собі за спину ранець і пішов лісовою дорогою. Дорога змією вилася через ліс. Павло підвів голову і спостерігав за верхівками дерев, крізь які пробивалися золоті сонячні промені. Він слухав шепіт листя та розмову старезного лісу. Кремезні дуби розкинули свої гілки аж до землі. Пройшовши кілометр, а, може, й більше, Павло помітив, що по дорозі майже ніхто не ходив, а про автомобілі й говорити нічого. І тут, немов із-під землі, виріс указівний знак, виготовлений нашвидкуруч із дерев'яного стовпа та звичайної дошки. На ньому було написано великими чорними літерами «Вовчий Яр». Павло знову дістав мапу і почав у неї вдивлятися. Але такого населеного пункту не знаходив. Поблизу лісу залізнична станція Водяна є, а Вовчого Яру немає. Що ж це має бути? Може, це якийсь хутір? Чи маєток якогось фермера? Чому в лісі? Хлопець не міг зібратися з думками. Смеркало. Павло вирішив іти туди, куди вказував йому знак, і там заночувати.

Дорога петляла між дерев. Сутеніло. І, хоча хлопець полюбляв ліс та подорожі, тут йому чомусь стало моторошно. Він зупинився. До нього долинали звуки незнайомих птахів. Коли вирішив, що зовсім заблукав, побачив крізь кущі згарище. А далі – весь хутір.

(Продовження на 20 стор.)

ВОВЧИЙ ЯР

(Продовження з 19 стор.)

Він підійшов до обгорілої хати, від якої майже нічого не залишилося. Ступав згарищем і розглядав його. Навіть забруднив руки, торкаючись обвугленого дерева. Витерши руки об траву, попрямував до житла неподалік згарища. Біля нього чоловік рубав дрова. Павло хотів запитати, де можна переночувати. Вже коли підійшов ближче, його огорнула хвиля страху. З'явилася згодом жінка з дівчинкою років семи. Потім жінка кинулася до дверей хати, а дівчинка зосталася стояти з опущеною головою. В неї були виразки на обличчі, вона якось дивно себе поводила. Волосся мала довге й закустране. Очі налиті кров'ю, немов її тіпала страшна болячка. Одягнена була в сірувату довгу одежину. Дівчинка вискалила зуби, відстрибнула вбік і побігла до хати.

Чоловік, який рубав дрова, мав довге розпатлане і брудне волосся, сивувату забруднену бороду. Він посміхнувся якоюсь божевільною посмішкою, а потім попрямував до хати. Одягнений він був у брудні штани та піджак. Павло помітив іще одного чоловіка біля іншої хати, також дивного і потворного. Попрямував йому назустріч, але той побіг до свого будинку. Всі тікали від подорожнього. І Павло не міг зрозуміти, в чому ж причина такої поведінки. Хлопець, розглядаючи будинки, пройшов через увесь хутір, але ніхто з ним так і не заговорив. Він знову і знову зустрічав дивних людей, як і попередні, а ті ховались у своїх оселях. Аж раптом побачив звичайного старого діда, який не викликав у Павла ніякої підозри. Дід, на відміну від інших людей, мав охайний вигляд.

Але він також швидко попрямував до своєї хати, не реагуючи на окрики Павла. Хлопець, відчинивши хвіртку, зайшов на дідове подвір'я. Він розумів, що вибору немає. Скоро ніч, і треба шукати місце для ночівлі. Тож вирішив усе-таки домовитися з дідом. Він піднявся на ґанок і штовхнув рукою скрипучі двері.

– Здрастуйте, – привітався до діда.

Дід стояв спиною до хлопця, а обличчям до ікони, перед якою горіла свічка. Щось тримав у руках.

– Здрастуйте, здрастуйте, – привітався дід, не обертаючись до незнайомця.

Хлопець зробив іще один крок уперед. Дід зненацька повернувся до Павла. Він міцно тримав у худорлявих руках мисливську рушницю, наставивши на хлопця. Павло відразу підвів обидві руки догори й відсахнувся назад. Рушниця в руках старого аж ніяк не схиляла до дружньої бесіди.

– Іди, хлопче, звідси, доки не запізно! – дід майже кричав і показував на вікно. – Бо як настане темрява, тобі вже не вибратися.

– Я – мандрівник, мені б десь переночувати, а вранці я піду далі.

– Тут шукати немає чого тобі, хлопче. – Павло вгледів відро з водою, яке стояло на дерев'яній лавці.

– Дозвольте хоча б води напитися? – попрохав він.

Старий, не опускаючи рушниці, взяв дерев'яну кружку. Зачерпнув з відра води і подав хлопцеві. Той тремтячими руками взяв кружку. Попив води. Віддав дідові.

– Дякую, – сказав Павло.

Потім запитав про дорогу, щоб вибратися звідси. Старий коротко пояснив, указуючи рушницею на двері. Мандрівник рушив із хати до хвіртки. Дід, не випускаючи з руки рушниці, взяв в іншу руку смолоскип і вийшов із ним на подвір'я. Вже за воротами гукнув:

– Агов! Візьми оце. Підпалиш його вночі. Знадобиться в нашій місцевості. – Кинув факел хлопцеві.

Павло зловив його на льоту.

– Навіщо, діду? – запитав.

– Вони бояться вогню!

– Дякую.

Старий провів Павла поглядом. Йому шкода було молодого хлопця.

Павлові зробилося моторошно від слів діда, який вирядив його з хати, нічого не пояснивши. Серце мало не вискакувало в нього з грудей. Відчував, що змокрів від поту. Ішов нічним лісом та розумів, що заблукав. Аж раптом почув гарчання. Думка про вовків миттю пронеслася в голові хлопця, і він щосили побіг у лісову темряву, спотикаючись об сухі гілки. Зненацька Павло впав. Пригадав слова діда: «Вони бояться вогню». Підвівся на коліна. Дістав із кишені сірники і почав підпалювати смолоскип. Руки не слухалися, тремтіли від страху. Два вовки були майже поруч, чутно було їх злісне гарчання. Павлові вдалося підпалити смолоскип. Ним він розмахував у різні боки. Потім підвівся на ноги. Але ранець загубився десь у темряві. Павло задкував у глибину лісу. Йому здавалося, що дерева хапають його своїми гілками, немов руками. Продовжував іти наосліп. Крізь верхівки дерев із неба світив повний місяць.

Діставшись хутора, Павло трохи заспокоївся. Загасив об землю смолоскип. Від повного місяця на хуторі було видно, неначе вдень. Проте, як виявилося, даремно він це зробив. Такого він не міг уявити собі навіть у страшному сні. Його оточили жителі цього хутора. Всі – чоловіки, жінки і діти зі спотвореними обличчями та в брудному одязі. Один чоловік наблизився зовсім близько до юнака, вискаливши свої великі, немов вовчі, зуби. Хлопець перелякався на смерть. Холодний піт заливав йому очі. Серце калатало. Коли здавалося, що смерть уже зовсім близько, постріл із рушниці збив страшну потвору з ніг. Перед Павлом стояв уже знайомий дід. Він тримав у одній руці рушницю, а в іншій – смолоскип. Старий розмахував ним перед обличчями потвор і задкував од них. Павло не знав, що відбувається, але розумів одне: поки що він живий. Потвори все ближче і ближче підходили до діда.

– Мерщій біжи до хати! – крикнув старий хлопцеві.

Той щосили кинувся до ґанку. Дідуган слідом за ним. Вони вдвох почали забивати дошками двері зсередини. Зачинились у хаті, й дід розповів, що найважливіше протриматися їм цю ніч.

– Місцеві мешканці – вовкулаки, – пояснив старий. – Вони не заспокояться, доки не роздеруть нас із тобою.

– А що ж нам робити? – запитав Павло.

Дід запалив факелом кілька свічок. Павло божеволів від гарчання, що доносилося до нього з-за дверей та вікон. Дід знову вставив у рушницю два патрони. Виття за вікном продовжувалося. Старий став біля вікна, як раптом його щось схопило за шию і почало душити.

– Бий його!! – прохрипів дід.

Павло бачив чоловічу руку, яка душила діда. Він ухопив сокиру, яка лежала біля печі, і щосили вдарив нею по руці. Кров бризнула врізнобіч. Павло не розумів, як усе це сталося, але сумніву не було – врятував діда. Старий спершу впав на підлогу, але потім швидко підвівся на ноги. Вони знову запалили факели. Адже нападники бояться вогню.

Все сталося миттєво. За лічені секунди двері розлетілися на друзки. Страшна потвора з'явилася на порозі будинку. Дід наставив на неї рушницю і натиснув на курок, але пострілу не було. Потвора кинулася на діда. Вона повалила його на підлогу і ввіпнулася своїми руками в його шию. А потім перекинулась і на Павла. Вогонь він упустив на підлогу. Дід, підвівшись, підняв палаючий смолоскип і кинувся на вовкулаку. Потвора, задкуючи, вискочила з хати. Павло лежав без тями на підлозі. Далі він нічого не пам'ятав...

Павло тяжко приходив до тями. Ліва брова розсічена. На ній – кров. Тіло боліло. Дід сидів за столом і перемотував ліве плече білою марлею. Він також поранився об поламані дошки. Павло підвівся з ліжка і сів біля діда.

– Всі мешканці цього хутора – перевертні. І саме вони вчора на нас напали, – наливаючи у дві склянки медичний спирт, розповідав господар. – Я давно переїхав на цей хутір і залишився тут місцевим фельдшером. Потім зрозумів, що всі мешканці хутора – нелюди. Намагався втекти звідси, мене не відпустили. Рідко хто звідси може вийти. Потім навчився жити з ними разом. Вони мене не чіпали. Жив собі осібно та лікував їх.

Дід із Павлом підняли склянки та випили налитий спирт. Він обпік хлопцеві горло. Випите заїв квашеною капустою.

Удень хутір не видавався таким небезпечним. А мешканці були більше налякані, аніж страшні. Дід переконував Павла, що вдень вони нічого не пам'ятають про події минулої ночі, адже з ними таке трапляється лише на повний місяць, а решта часу – це хворі перелякані люди.

Неспішно прогулюючись та розповідаючи різні історії зі свого життя з вовкулаками, дід вивів Павла до залізничної колії та вказав, як пройти до станції Водяної. Хлопець не хотів навіть думати про те, що з ним сталося. Скільки незрозумілого та загадкового відбулося з ним за цю ніч, що сил на обміркування в хлопця просто не було.

Павло зайшов до електрички. Він сів навпроти незнайомих двох жінок, схиливши голову до вікна вагона. Жінки крадькома поглядали на юнака.

– Ви знаєте щось про Вовчий Яр? – запитав Павло в однієї із жінок. Але та тільки перелякано похитала головою:

– Ні. Ні. – І почала хреститися. – Нічого не чули. Я й не знаю, де цей Вовчий Яр.

– Взагалі нічого не чули, – докинула інша й теж перехрестилася.

Хлопець почав згадувати минулі події, як страшний сон. Тим більше йому так хотілося спати. Дивні місця породжують дивні легенди.

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

БУЦЬО

Як тільки рипну сінешними дверима і стану на порозі, лакомно вдихаючи свіжого повітря, що п'янко пахне землею і травами, а ще чимось невловимим, гейби то нічний птах пронісся над нашим обійстям і приніс на крилах зі свого безмежжя невідомі аромати, з буди, що притулилася під стодолею, висуває чорну кудлату голову Буцьо. Смачно позіхає, аж червоний свій язик вивалює і показує чорне піднебіння розявленої пащі. Сідає на задні лапи і тріпотить хвостом, пильно слідкуючи за мною чорним оком.

Не перестаю дивуватися, як це він своїм собачим нюхом чи слухом вгадує, коли це саме я виходжу надвір. Бо скрипнути сінешними дверима може хтонебудь з хатніх, та Буцьо безпомильно вгадує коли роблю це я.

Стоїмо собі: я на порозі, а Буцьо перед своєю будою, наче змагаємося у терплячці: а хто озветься перший? Бо ми щоранку звикли вітатися. Але статечно, по-господарськи, а не по хлоп'ячому: я його окликну: «Буцю», ще й присвисну, а він весело заскавулить і радісно гавкне басом. Таке між нами давно минулося. Бо відколи я приніс його щенятком додому і назвав Буцьом, пройшли роки. Тоді я пас вівці на торговиці, а він ледве від цицьки суки-матері відлучився.

Буцьо на прив'язі, як личить псові, котрий не дармовий хліб їсть з рук господаря, бо сторожовий він, а не якийсь панський цуцик. Звик до гайштука, хатні, спасибі, не кривдять, годують, щодня у стару риночку свіжої водиці наливають. А ще має свою собачу радість, яку не проміняв би на ніяку свободу, якою солодкою і манливою не була б вона. Це ранковий скрип дверей, з яких виходжу я. Наше «вітання». Спочатку мовчазні взаємні обзори, а потім один з нас не витримує і виказує свою радість. Майже незмінно першим озиваюся я, та не голосом двоногої істоти, бо на нього Буцьо тільки виляє хвостом, а його мовою: гав, гав, гав! себто: як ся маєш, як тобі ночувалося, на кого серед ночі гвалт підняв? А Буцьо заспокійливо: – гав гав гав! – тхір тут шнарився, до курника хотів залізти і якби не гайштук на шиї і ланцюг, роздер би смердюка...

І так віддано дивиться мені в очі, що аж совісно стає, що такий вірний пес на прив'язі.

А Буцьо знову: гав! – але тепер вже інакше – вимогливо, мовляв, зголоднів я за ніч, хіба не можеш здогадатися?

Зараз дам тобі гам-гам, – заходжу до хати і виношу окраєць хліба чи кусень студеної мамалиги і кидаю йому. Буцьо ловить їжу на леті, а потім прилягає на черево і, тримаючи цупко передніми лапами, починає гризти. З'ївши сніданок, облизується і зиркає на посудину зі вчорашньою водою, в яку вітер навіяв сміття – гав!

Виливаю застояну воду і наливаю свіженької. Буцьо весело, з підстрибом схвалює мою догадливість: гав! гав! гав!

«Набалакалися» ми з Буцьом і начебто кінець. Тому вдаю, що виходжу з подвір'я на вулицю. Як лиш відчинив хвіртку, Буцьо заволав: га-у-ууууу! Це я навмисне «забув» про його щоденний «моціон» (від латинського motio – прогулянка з гігієнічною і лікувальною метою).

Це означає, що я знімаю з Буця нашийник і випускаю на дорогу. А він кулею пробігає двічі півдороги, що веде на Гораїц, потім із висолопленим язиком без примусу заходить у подвір'я, підходить до буди і покірно підставляє шию: прив'язуй!

Від такої собачої покірливості наче клубок застряває у горлі, тому, заспокоюю Буця лагідним голосом, що більше такий кепський жарт не повториться з його ранковим «моціоном», але у відповідь він понуро і здивовано «витріщився» на мене, бо, очевидно, чекав від мене не слів, а звичайного заспокійливого «гав-гав-гав», тобто «бігме, більше не буду...»

Ярема ОНИЩУК

ЩИРОСЕРДЕЧНА ПОДЯКА ЗЕМЛЯКАМ

Нещодавно на Україні, в Чернівцях, Видавничим домом «Букрек» була надрукована книга «Спомини» буковинського письменника Дениса Онищука. Книга була готовою до друку ще у 2013 році, але через економічні обставини на Україні її видання стало можливе тільки цього року, напередодні 23-ї річниці Незалежності України.

Як сказано у слові від видавництва на початку книги: «У раніше недрукованих «Споминах» (1969) Денис Онищук розповів про себе і свій час. Одна з основних тем книги – шукання людиною свого шляху в житті. У реалізації цього архіскладного завдання письменник постав як чудовий оповідач і цілеспрямована особистість, для якої в щоденному вирі боротьби найважливішим було зберегти найкращі людські якості, прищеплені батьками, передати прийдешнім часам пам'ять свого роду, власний досвід і заповітні стремління». І уточнюється, що книга є для широкого кола читачів.

Ця друга книга, як і перша «На шляху життя» надрукована також у Чернівцях, у видавництві «КНИГИ – XXI» 2008 року є автобіографічна, а це підкреслює її вартість, тому що Денис Онищук протягом свого життя був свідком найважливіших історичних подій XX-го століття.

Спомини автора відображають частину історії і долі всього українського населення Буковини, а це вже є історія, яку треба знати і не забувати, адже недарма кажеться, що хто забуває минуле – той не усвідомлює сучасність і не гідний майбутнього.

Обидві вищезгадані книги мали можливість побачити світло друку завдяки ініціативі і старанням доктора філологічних наук Володимира Антофійчука, професора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, який упорядкував і написав для них вступні статті. У підготовку до видання «Споминів» зробили свій внесок і редактори Василь Джуран, Ірина Штаєр, а також і пані Мирослава Токарюк та пан Ігор Стусик. Їм і всьому редакційному колективу першої книги – Юлії Мельничук, Юлії Прокопчук, Олександру Валю і заслуженій журналістці України Дарині Максимець, видавцю у Букреку, та всім «букрекчанам», які сприяли виданню «Споминів», я, син письменника Дениса Онищука, і вся наша родина висловлюємо щиру подяку.

Книгу «Спомини» Дениса Онищука українські читачі Румунії зможуть роздобути і прочитати після того, як Союз українців Румунії, згідно із домовленням з видавництвом «Букрек», розстарає почерез сучавську книгарню «Lidana» встановлене число примірників цієї книги і розповсюдить її по своїх повітових філіях.

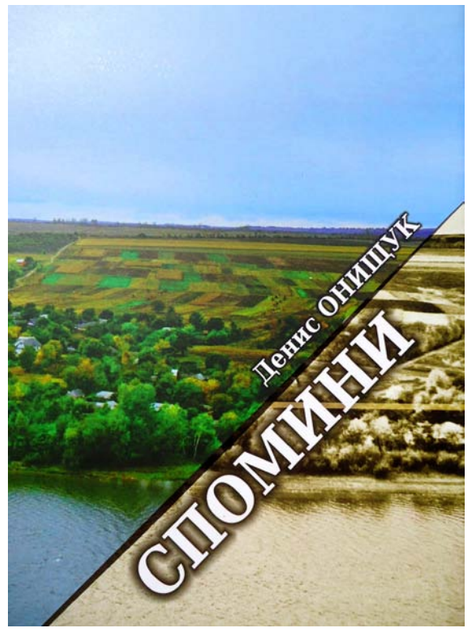

Теофіл ЦУРЕНКО

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Уривок з роману)

НЕВИННИЙ ПОЧАТОК

Михайлик був шостою дитиною в родині відомого майстра Іванка Цуренського, народився навесні після війни, пухкенький і надзвичайно гарний. Його великі блакитні очі пронизували із все зростаючим інтересом навколишність, що відкривалась йому вперше, повільно і поступово.

Першою була сумна усмішка на стурбованім обличчі його матері, на якім закарбувались всі пережиті пристрасті і ознаки передчасної старості, але Михайликові не було звідки знати, чому його мати посміхається так рідко, черство і прохолодно, більш імітуючи ту, необхідну, природну усмішку.

Глибоко в його пам'яті залишиться та неприродна, черства і холодна усмішка, яку бачив так часто, бо це ж усмішка його матері.

Опісля запам'ятав риси своїх трьох старших сестричок, одна гарніша від іншої, вони появились на світ за три роки одна від іншої.

Трирічна Антонія, найменша з сестричок, дивилась на Михайлика, на його кругленьке обличчя з рум'яними щічками, мов на дорогоцінну ляльку. Старалась подарувати йому солодкість непорочної душі, щоб поділитись своїми невинними думками за допомогою ніжності вже добре засвоєних перших слів. Але кожного разу отримувала тільки чарівно-солодку Михайликову усмішку з чимраз радіснішим лепетанням, ясними поглядами та рухами рожевих рученят, оббілених материнським молоком, та пухких ніжок добре доглянутого й годованого ведмедика-мишка.

Середуща Оленка зовсім інакше відносилась до свого братчика в колисці. Відчувалась відповідальною за нього і часто брала його на свої ще безсилі руки, особливо коли постійно заклопотаної побутовими справами та господарством матері не було вдома. Бавилася з Михайликом і насолоджувалася ним, поки він не давав зрозуміти, що хоче чогось іншого. У свої шість років вона могла легко дати молодшому братчикові жовту соску, що принесла мати з ярмарку, і навіть надіти її на шийку квадратної пляшечки, постійно наповненої тепленьким свіжим молоком, яка лежала в колисці під подушечкою, виготовленою матір'ю з гусячого пуху. Крім того Оленка часто колисала малого, поки той не засинав, співаючи йому колискові пісні, які чула від матері і добре запам'ятала, коли в колисці лепетала Антонія.

Старша Михайликова сестра – Марійка – у свої десять років дбала практично про всі домашні справи як велика дівчина. Доглядала не тільки за колискою з безпорадним братиком, а також і за непосидющою Антонією, яка чи то намагалась без необхідності брати на руки ведмедика-мишка, чи то стрибала з печі на наповнені пір'ям і складені пірамідою подушки, що лежали на дерев'янім ліжку, яке з великою майстерністю зробив їхній батько Іванко, або ще гірше, раз у раз, коли ніхто незапримічував, викрадалась надвір босоніж і роздягненою, особливо після холодного дощу, який падав біля підніжжя Карпат, після чого обов'язково слідували тривале чхання та хрип під час солодкого сну безвинної дитини. Окрім цього Марійка мусіла щоденно варити їжу, як для Михайлика, який виростав і не хотів споживати тільки молоко, так і для інших членів сім'ї, в тому числі і для своїх найстарших братів.

Бідна мати годину за годиною, день за днем, від першого проміння вранішнього сонця до його заходу працювала біля хати на маленькому затіненому городі – тоді було добре для всіх, бо в будь-якому разі вона була поблизу. Чи йшла в поле на горб, що здіймався над селом і звисав стрімким берегом над Прутом. Цей горб називали Цуренським з давніх часів, відколи сторож з літопису князівської кріпості Сучави Оанце Цура став першим власником цих земель з неймовірно мальовничими краєвидами, від нього походить і назва села Цурени, однак маючи справжній корінь в багатьох місцях про Цур у вічно мудрій Біблії. Також вона ходила на поле, яке знаходилось по той бік Пруту, піщане і менш родюче, часто затоплене або періодично ізольоване бурхливими водами Прута. Прут – річка очарована, її води, затиснені вгорі за течією, поза горою Цецино справа від течії та горбом Чорнявка, що за Магалою, з лівого, високими гребенями молодих Карпат, вічно озеленених пахущим ялиновим гіллям могутніх дерев, тільки тут вона розливає бурхливу силу своїх хвиль, прозорих в сонячні дні, але каламутних та страшних після проливних дощів.

Було неймовірно важко обробляти землю, але вона була єдиною годувальницею бідного трудящого землероба, працьовитого і приязного, але занадто вимученого безкінечними турботами тодішніх важких часів. Без коней, яких конфіскували німці на початку війни, в 1941 році, разом з молодим жеребцем, вже звиклим до дишла візка, без важкого устаткування, яке марно іржавіло чи гнило під низькою але досить вузькою стріхою стодоли, було замало пари рук втомленої день у день селянки, недостатньо для того, щоб ранньою весною перекинути вологу борозну, недостатньо і для гострої сапи, зробленої кілька років тому, залізне сточене лезо якої блищало, мов срібне, від стільки пересапаної землі, з вербовим золотаво полірованим держаком, виглаженим від рухів, які досить рідко переривались, двох рук, перевтомлених важкою безконечною працею.

Ще був той один день раз у тиждень – середа, – коли їхня мати йшла пішки на чернівецький базар, щоб продати молочні продукти, приготовлені з надоєного від єдиної їхньої корови – п'ятилітрову посудину свіжого молока для двох сімей з малими, Михайликового віку дітьми, дві чи три грудки бриндзи, часто проданих тим самим міщанським сім'ям, чи їхнім сусідам, по нижчій ніж на базарі ціні, але гарантованій і відразу отриманій. На продаж були і фрукти, старанно зібрані вечором перед базарним днем з родючих дерев, які обгорожували город, сезонні овочі, кілька десятків яєць, зібраних протягом тижня найстаршими дітьми, або якусь домашню птицю, іноді й хвору, бо у базарний день продавалось все. Коли не було цього товару, на чернівецькому базарі дуже цінилися, незалежно від пори року, надто шукані великі, мов яблука, волоські горіхи з тонкою шкаралупою, які легко лущились, наповнені смачним ядром, щоосені в достатку зібрані зі старого горіха, що височів край города. Горіх посадив в минулих непам'ятних роках поляк Кароль Червинський – перший власник цих земель, ще за часів галицьких предків, переселення яких на оці чарівні пагорби долини Прута, було спричинене встановленням 1775 року нового державного кордону між Австрією і тодішньою Молдавією. Цей високий крислатий горіх літком затінював, на благо втомленій подорожній людині, половину майданчика коло воріт, по сей бік старої кам'яної криниці, що на роздоріжжю, посестрі-ровесниці славнетного дерева, де майже щоночі збирались на розмову, базікання та таємні плани, яких до певного часу не знав ніхто, окрім них, пишних окопівських легінів.

З румунської переклав
Михайло ТРАЙСТА

Михайло ВОЛОЩУК

НЕГОСТИНСЬКА КАЛИНА

Похолодало в Негостині,
Показує вже осінь зуби,
Вже приморозь, бач, на калині,
До неї тулить свої губи.

Прийшла пора її зітхання,
Що листя стало опадати,
Що наше дороге кохання,
Мусить до квітня підождати.

Хотів би, щоб моя калина
З пори цієї певно знала,
Що не наступить тая днина,
Щоб дружба поміж нас пропала.

Що і в зимі, в буйних завіях,
Чи в найлютішу хуртовину,
Її у своїх світлих мріях,
Не обмину і не покину.

І буду я кожної днини
Брести високими снігами,
Щоб віття рідної калини
Зігріти серцем біля брами.

А вже коли минуть завії,
І цвіт з'явиться на калині –
Наша любов і наші мрії
Розквітнуть знов у Негостині.

ЗОЛОТА ОСІНЬ

Не раз писав про осінь золоту,
Мене душа до цього спонукала,
Бо осінь я ще з юності люблю,
Її краса мене зачарувала.

Хіба хтось має стільки кольорів,
Як осінь ніжна, чиста і багата?
Як гарно, коли золотом садків
Оповивається батьківська хата.

Корнелій ІРОД

ЛОТЕРЕЙНИЙ БІЛЕТ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 243)

Спершу Толя по-дурному витріщився кілька разів на лотерейний білет, потім засунув свого носа в газету, відтак знову на білет, скочив на рівні ноги й став голосно гикати.

– Що за чортова мама, Толю?! – викрикнувся Ноні. – Ти не можеш посидіти спокійно півгодини, доки ми закінчимо оцих кілька сторінок? Ми так себе ведемо, коли в тебе спішна робота? Іди, синку, на годину до буфету, або в іншу редакцію!

Але Толя продовжував гикати й дивився на нас сам не свій.

– Що з тобою?.. – питає Отто.

– Я... Я... – ледве промимрив Толя. – Я виграв...

– Фіґу ти виграв! Іди геть, Толя! – розсердився Ноні.

– Автомобіль! – нарешті видушив Толя із себе.

– Що? Не говори! Який автомобіль? – устаю я з-за свого бюро й недовірливо іду до Толі.

Підійшли й Ноні та Отто. Ноні вирвав білет з Толиних тремтячих рук, ми задивились у нього, а Ноні вигукнув:

– Толя таки правду сказав! Гей, Толя, напало щастя на тебе!

– Ой, Толю! – кричу я весело, беру Отта під бік і починаємо витанцьовувати, а далі заводимо в танець і Нонія, і щасливого «власника» автомобіля.

Першим опам'ятався Толя:

– Тихо, хлопці, не галасуйте, а то скоро збіжуться зі всього видавництва, – заговорив він плаксивим голосом, жаліючи, певне, що й ми довідалися про його виграш. – І прошу вас, нікому ні слова...

– Згідні! – заявив Ноні. – Але з такою умовою: ведеш нас на пиво!

– Та ж поведу, правда що поведу... – жалісним голосом погодився Толя.

– Сьогодні! – не попускаємо ми.

– Добре... Але сьогодні у мене малувато грошей...

– Не бійся, Толю, – запевняємо ми, – не треба вести нас у дорогий ресторан. Підемо, наприклад, у ресторан МВС*.

Що мав Толя робити? Погодився. Ноні побіг до секретаріату повідомити, що нам кудись треба негайно йти, а до свого шефа ми вже не заходили й пішли геть. Ресторан МВС на відстані кількох сот метрів від нашого видавництва, на вулиці Штірбей Воде, недалеко лютеранської церкви. По дорозі Толя знову почав кволитися:

– Хлопці, я ж вам казав, що я не дуже при грошах. У моїй кишені найбільше десять леїв...

– Не дурій, Толю! – посварив його Ноні. – А книжечка на 5 000 тисяч, га?

– Псувати мені ощадну книжечку, якою міг би виграти машину? – розсердився Толя.

– А навіщо вона зараз тобі?! Ти вже виграв Фіат 1100 Д, а у нас, сам знаєш, не дозволяється мати два автомобілі...

При важких залізних воротах ресторану МВС вартовий солдат виструнчився й відповів, що так, є товариш Обрежа. Заходимо у невелику окрему кімнату, а невдовзі прибув і Обрежа, вітаючи нас весело:

– Нівроку, рано ви сьогодні в нас... Набридла праця, так?..

– Ні, вуйку, – став пояснювати Отто, – він виграв...

– Місячну премію!.. – скочив Толя.

– Браво! – зрадів Обрежа. – Є, значиться, чим сьогодні побувати...

– Нам по коньякові... – неохоче промимрив Толя.

– «Метакса»! – уточнив Ноні.

– Ти здурів?! – посварив його Толя після відходу Обрежі. – Знаєш, скільки коштує сто грамів Метакси?

– А що, твій Фіат не вартує покропити його хорошим коньяком? – застав я за Нонія.

Але Толя накинувся на Отта:

– Чого ти, до дідька, не мовчиш? Я ж просив вас усіх мовчати у зв'язку з...

– Гаразд, Толю, зрозуміли. Уже не будемо... – примирливо запевнив Ноні. – Але той коньяк прийдеться чимось закусити, ні? А потім ти, мабуть, ще чимось угостиш нас... В такому разі – що твоя десятка? Іди ось тут, на Площу Палацу та вибери дві-три сотні з отієї п'ятитисячної своєї книжечки.

– Ні в якому разі... – пробурмотав глухо Толя.

– Але почекай – хай спершу принесуть коньяк та цокнемо, щоб тобі весело їхалося на новій машині... А тепер, Толю, маючи машину, гадаю, не забагнеться тобі женитись...

– Питиму потім...

– Як хочеш. Ну, ступай!

Явно незадоволений, Толя посидів ще хвилину-дві

1 Ресторан МВС (тобто Міністерства Внутрішніх Справ) був би нам недоступний, але його начальник Обрежа був Оттовим дядьком. У МВС – усе найвищої якості, обслуга хороша, а ціни безлично низькі. (*К. Ір.*).

і раптом, не чекаючи коньяку, підвівся й буркнув у наш бік:

– Добре, хлопці... Я пішов.

Взяв свій портфель і покинув ресторан.

– Боюся, що вдавимося цим Толиним запрошенням... – каже Отто. – Він тепер сердитий, що мусить вибирати з отих 5 000, а коли довідається, що не виграв ніяку машину, уявляєте, що буде?!

– Вже побачимо тоді... – каже Ноні. – А він скільки разів пив на наші гроші! А поки що – будьмо!

Він підняв череватий, завужений вгорі бокал, понюхав довго й додав задоволено:

– Ух ти! Прокляті капіталісти, диви, який у них коньяк!

– А наш коньяк, що? – кажу я і не тільки з патріотичного поштовху. – Головно, «Гушь», «Мурфатлар» або «Вранча».

– Наш теж нічого, – згодився Ноні, – але Толя хотів угостити нас грецьким... Ти проти?

Ми весело засміялися, поглузували трохи з Толі через його скупість, потім сказали кельнерові, котрий удруге завітав до нас, що замовимо їсти трохи пізніше – хай наш друг вернеться, а зараз ще по сто «Метакси», але тільки нам трьом, бо Толя свій ще не випив.

– А чого він бариться? – запитав трохи зажурено Отто.

– Дійсно, – підтвердив Ноні, – уже був би час вернутися йому, адже ощадна каса недалеко.

– Може, там черга, – кажу я.

Ще через півгодини ми справді почали хвилюватись – де Толя стільки засидівся? А, може, він подумав обманути нас? Щоб не торкатися отих п'яти тисяч, може, він навіть не пішов до ощадної каси?..

– Ану, Отто, – кажу я, – побіжи на Площу Палацу й подивися, що там Толя.

– Ще почекаймо чверть години, – відхилив Отто мою пропозицію. – Може, прийде...

Толя не повернувся і через п'ятнадцять хвилин.

– Іди, Отто, – підохочую я його.

– Візьмім ще по коньяку, по 50... – пробує Отто не йти.

– Я не хочу, – заявив Ноні. – Жду пити вина. Хай тільки вернеться той дурень. Толя почав нервувати мене. А ви можете поділити його коньяк.

– Та ні, хай вип'є й він хорошого коньяку – все одно він платитиме. Ми візьмемо ще по 50 грамів.

Коли я збирався знову переконувати Отта йти в ощадну касу, появився нарешті Толя – веселий, пихатий, став гордо перед нами:

– Пора нам познайомитись, товариші! Я – інженер Анатолій Пакурар, багач! Ге-ге-ге! – і підняв свій портфель перед нами.

Ми дивимось недовірливо, мовчимо.

– Ви чого так випулили баньки? Не вірите, що і в соціалізмі існують багаті люди? – каже й виймає з портфеля завитий в газету здоровий пакунок, кладе його на стіл і сміється: – Ади!

– Що це?.. – питаємо ми не своїм ротом.

– Гроші! Сто п'ятнадцять тисяч! Я багатий, хлопці!

– Звідки вони в тебе?.. – покмітивши щось, питає Ноні.

– Продав машину! Тобто лотерейний білет! Купив його за два леї, а продав за 115 000!

– Ти здурів?! – блимнув на нього Ноні.

– Ні, не здурів. Навіщо мені машини?

– Ану, Толя, – звернувся я до нього лагідним тоном, – присядь трохи...

– Так-так, – пом'як і Ноні. – Сідай, скажи собі ви, сьорбни хорошого коньяку і...

З нас трьох Отто найдужче похнюпився й, ніяковіючи, майже заскавулів:

– Я тієї думки, щоб...

– Ану мовчи! – не дав йому Ноні доказати. – І кому продав ти, Анатолію, той білет?..

– Підожди, зараз скажу. Так. Виходжу я, значить, звідси, бо ви водно морочили мені голову: іди та йди за грішми. Іду я до ощадної і думаю по дорозі: навіщо мені машини? Крім того попсую книжечку, якщо візьму щось із тих 5 000, бо вже не зможе вона брати участі в наступному розіграші. Краще продати мені лотерейний білет! Так що минаю ощадну касу, виходжу на Каля Вікторієй і прямую до центральної установи Лото: хочу, кажу, спершу перевірити, чи в газеті не пропустили друкарську помилку – самі знаєте, скільки скрізь друкарських помилок.

– А в твоєму білеті таки є помилка... – не втерпів Отто.

– Говориш дурниці! – засміявся Толя. – А я чому, гадаєш, пішов у центральне Лото? Ге! Підходжу я до одного віконця й питаю в пані: «Скажіть, будь ласка, мій білет виграшний?». «Так, – придивилася й каже дама, – ви виграли автомобіль. Поздоровляємо!» «А яке саме авто не скажете?» «Фіат 1100 Д. Он на стіні таблиця. І в газетах написано.»

– Слухай, Толя... – знову почав Отто.

– Та підожди трохи! Відходжу я від віконця, а тут зупиняє мене якийсь тип – неохайний, в брудному халаті різника, бере мене за лікоть: «Продайте мені ваш білет! – майже наказує. – Даю вам 80 тисяч. Мабуть, знаєте, що така машина коштує лише 56...». «Не продаю», – кажу і йду далі. А він за мною: «100 тисяч!» «Не продаю, чоловіче». «110 тисяч!» «115 тисяч...» – кажу я жартома.

(Продовження на 28 стор.)

ЛОТЕРЕЙНИЙ БІЛЕТ

(Продовження з 27 стор.)

«Хай буде! – стогне полегшено різник. – Хоч це навіть дорожче, ніж удвоє... Жди мене тут десять хвилин – іду за грішми». Я здивувався, що доторгувався до такої суми, але як то кажуть: не дурний той, хто править, а дурний той, хто платить. Не минуло й тих десяти хвилин, а жулик показує мені оцей пакунок, завитий в газетний папір. Каже: «Я приніс грошенята, але ходім ще перевірити білет і в іншому віконці...» Показую іншій пані білет, вона підтверджує. Різник вихопив білет з моїх рук і тицьнув мені пакунок: «Рахуй гроші». Сідаємо за довгий стіл і, скільки я рахую, він дорікнув: «Не мав би ти в своєму житті бачити стільки грошей, якби оці не висунули Закон № 18[2], шляшок би їх трафив! Є 115 тисяч?» Устав і пішов геть.

– Слухай, Толю, – м'яко мовить Ноні. – Ми пожартували...

– Кинь жарти, – сміється Толя. – Пиймо, друзі – сьогодні платить різник!

– Ти, Толя, не зрозумів... – вмішався й я.

– А що мені розуміти?

– Те, що тобі Ноні сказав.

– Тобто?

– Що твій білет фальшивий, підроблений, – ляпнув я прямо.

– То як?.. Ви що?! – витріщився Толя, ніби хтось стукнув його макогоном по голові.

– Так, Толю, – винувато каже Ноні. – Ми подумали пожартувати... Просто забагли чарки...

Толя засторопів. Потім обвів нас злим поглядом:

– Ви подуріли, чи що? Я пропав!.. – промимрив він.

– Ходім віднести різникові гроші, – запропонував я. – Пояснимо йому, що то був просто наш невинний жарт...

– Що жарт, який жарт? Ви мене вбили!

Ми ще раз пояснили йому – тільки я та Ноні, бо Отто наче набрав води в рот, – що буде все гаразд, якщо віднести гроші, вибачитися...

– Куди, до чорта, нести гроші, – кричить, – якщо я не знаю ні його імені, ні де його шукати?!

– Усране діло... – роздувся Ноні.

На якихось три хвилини ми всі замовкли. Нарешті Толя вирішив:

– Нема іншого виходу, треба йти в міліцію й розказати, що ось так і так, тобто, що ви задумали вкоїти ідіотський жарт. А після того – що буде, те й буде...

– Краще поділім ці гроші між нами, – несміло запропонував Ноні. – Все одно твій різник не заробив їх чесною працею.

– Це що, теж жарт? А чи, може, ви справді задумали посадити мене?

– Ти не так зрозумів... – пробую я заспокоїти сердитого Толю.

– Ану, заплатім коньяк і йдім в міліцію, – каже рішуче Толя.

Ми полізли в свої кишені – лише ми три, бо Толя й гадки не мав тратити обіцяну десятку. Кельнером переказали ми Обрежі, що нам негайно треба кудись іти, а самі подалися – Толя передував розмашистим кроком – у міліцію, що на вулиці Луїджі Каццавілан, третя вулиця від нашого видавництва.

Зустрів нас черговий офіцер, немолодий уже майор, вислухав уважно, але підсміюючись, історію лотерейного білета, а вкінці сказав:

– Ваш жарт виявиться дуже небезпечним, якщо той чоловік напише на вас скаргу... Ну, вже побачимо. Залишіть гроші у нас – ми знайдемо потерпілого.

– Здамо гроші, – каже рішуче Толя, – але напишіть про це протокол. Щоб, стрівши різника на вулиці, міг показати йому папір: «Ось, дядьку, так і так, я здав гроші в міліцію».

Майор неохоче згодився:

– Цього не треба, але коли бажаєте...

Вийшовши з міліції, по дорозі Ноні каже Толієві:

– Бог дає людині, але не пхає силоміць їй в торбу...

– Ти про що?

– А про те, що Бог дав нам можливість мати гроші, власне, не нам, а тобі... Хоч вартували й ми, бо без нашого жарту... Але ти вирішив подарувати їх міліції, та, вірніше, не міліції, а тому майорові. Бо, гадаю, ти не думаєш, що він такий дурний шукати твого різника і віддавати йому гроші?..

– А я чому, думаєш, просив написати протокол? Я щотижня буду цікавитись у нього, чи знайшли вони того жулика. Вони ж зобов'язані дати мені відповідь, ні?

– Будь певний... Навіть подякують тобі, – засміявся Ноні.

А Толя, дійсно, ходив час від часу в міліцію цікавитись, що нового. Кожного разу казали йому, що розшук ще не закінчився. Доки одного разу, через якихось два роки, в міліції сказали Толі, що майор, про якого він питає, вийшов на пенсію й живе зараз десь у Банаті чи в Бігорі. А про протокол та гроші – ніхто нічого й не чував...

Закон № 18 – вийшов у 60-их роках минулого століття. Згідно з цим законом, конфіскували гроші та майно тим, які не могли доказати, що все те здобули вони чесною працею. (*К. Ір.*).

Фенуш НЯҐУ

ПОЗА ПІСКАМИ

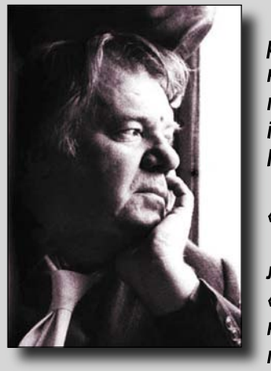

***Фенуш Няґу** - румунський письменник, автор коротких прозових творів, романів, п'єс, оповідань для дітей та фантастичних новел, в котрих представив неймовірний людський світ низовини Береґана і округів Бреїли, де народився і провів свої молоді літа. Беручи до уваги літературні теми його творів, світогляд і стиль письменника можна включити до плеяди румунських прозаїків, як Панаїт Істраті, Ґала Ґалактіон, Васіле Войкулеску і Штефан Бенулеску.*

По матері він росіянин-липованин, тому, мабуть, і зберіг у своїй творчості «слов'янські душевні риси», як і сибірський письменник Шукшин.

Найкращі твори короткої прози – це новели: «Залишений кантон», «Дурне літо», «Полудневий сон», «Поза пісками», «Лішка», «В степу», «Чорний лебідь», «Сніжило в Береґані», «Дома», «При місячному сяйві», «Криниця». З романів можна назвати: «Ангел закричав», «Стілець самотності», за котрі письменник отримав премію Спілки письменників Румунії.

В новелі «Поза пісками» автор коротко зображає алегоричний пошук животворної води під час голоду, спричиненого довгою засухою. Брак води у післявоєнні роки (1946-1947) став драматичною дійсністю не тільки для жителів низовини, а й для всіх тих, хто пережив цю стихію, котру так майстерно описав Фенуш Няґу у своєму творі: «То було в 1947-му, у рік страшної засухи...» .

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

То було в 1947-му, у рік страшної засухи. Шуштеру не бачив ні крихти тютюну вже чотири дні. Щоб закурити, зірвав жмуток листя плюща, який обвивав передню стіну хати, потер його пальцями у долоні і наповнив свою люльку. Хоч уже був полудень, він встав з ліжка із заспаними очима. «До дідька, – мовив подумки, – протратиш цілу ніч коло померлого, та не приходиш до себе цілі два дні». Дружини, тещі і дітей не було вдома. «Пішли просити їсти, – подумав, – та розвіялись по селу, як у сліпого борошно».

Низький і худий, у незаправленій в штани сорочці вийшов на вулицю. Йому захотілось скуштувати салату-латука, бо приснилось йому, що дощило, та його город зазеленів, як у добрі роки. Уже минуло два літа, відколи тривала засуха, та він не пробудився ні разу, щоб його не закортіло того, чого не було, де знайти. «Як видно, – подумав він, – всі сни народжуються в шлунку та лізуть помирати у рот. Добре було б, якби не існували зовсім».

– Шуштере, дай і мені трохи потягнути диму.

Його гукав сільський дяк. Про дяка село говорило, що від голоду утратив розум. Зібгавши ноги під себе, цілий день сидів на краю ярка та жував квасник, якщо мав, та дивлячись на голе небо, бурмотів безперестанку рядок із молитовника: «Господи, котрий спиш у лавровому лісі...»

– Гей, це не тютюн, – відповів Шуштеру, – це бур'ян, котрий смердить та дре горло.

Глянувши вздовж вулиці, побачив перед мерією якусь жінку, що збирала кінські екскременти у тачку, щоб поліпити призьбу біля хати. Під акацією, коло вибіленого мостика, якийсь пес витрушував свої блохи. У кузні хтось підковував коня. Смерділо горілим копитом.

Шуштеру повернув за паркан та зійшов до річки. Зупинився біля зрошувального рівчака, по котрому іншим разом текла вода просто до його городу. Тепер рови були порожні, на дні їх висох і потріскав мул. Річище тягнулось вгору, мов сіра гусениця. Рінь і жовта глина скам'яніли та виблискували на сонці. Гниле коріння звисало зі стін берега в напрямі до села. За толокою від спеки скрутився молочай. На мурашнику біля чорного тернистого куща цівкав хом'як. Далеко на пагорбі виднівся вершник.

Пальцями ноги Шуштеру вивів на піску хрест і розреготався. Коли був дітлахом, дряпав такі хрести на землі, думаючи, що під ними тече джерело. Дурним він був у молодості. Кожного року у перший весняний тиждень ходив із загостреною палкою на толоку видовбувати бриндуші. Бачив їх білими із двома листочками, мов краплі молока, що виплеснулись із дійниці, скоро кидався до них, щоб зібрати всі.

(Продовження на 30 стор.)

ПОЗА ПІСКАМИ

Коли виходив з дому, мати йому говорила:

– Скільки бриндуш ти принесеш додому, стільки курчат виведуть наші квочки.

І він вірив у це.

Вершник, котрого він угледів на пагорбі, тепер галопом наближався до села.

– Здурів, – подумав Шуштеру, махаючи руками, – якщо буде так гнати коня аж до мосту, зажене його до смерті.

Побачивши його, вершник подався до нього та загукав, вказуючи рукою назад, що притокою йде вода. Дощило в горах. Тече Бузеу.

Шуштеру не зразу зрозумів, що той йому сказав, коли прийшов до тями, вершник уже був далеко та губився під дугою пофарбованого у червоне моста, а потім пропав, мов привид під громом мертвої води. Постоявши трохи, сполохано глянув на річище, йому здалось, що відчуває прохолоду хвиль, котрі рушили з гір та б'ють його в обличчя. Перескочивши рівчак, побіг угору мостом, майже на четвереньках, важко дихаючи. Один рукав просяклої потом сорочки звисав вище ліктя, мов якась розвинута пов'язка. Він відірвав його і кинув.

Дяк ішов йому назустріч, відмахуючись од мух гілкою акації.

– Гей, дяче, – гукнув Шуштеру, – іде вода! Треба притягнути човен до річки та вичистити рівчаки. Через тиждень будемо їсти латука. За півгодини Шуштеру виволік човен із сараю та перетягнув його вуличним порохом аж на той бік річки.

У той час почали бити дзвони. Бом-бом – великий дзвін; бім-бім – малий дзвін. Клепало не било. Клепало б'є тільки на великі церковні собори.

Поки дзвонило, все село зібралось на березі річки. Чоловіки взялись із сапами і кайлами розбивати тверде груддя, котре заступало входи до зрошувальних рівчаків. Жінки не зійшли до річища, юрбилися під кольрейтерією, тримали дітей біля себе, щоб бурхливі хвилі не затягли їх у крутіж, звідки б не вибрались ніколи. Не знати чому, люди вірили, що потік, котрий рушає з гір, завжди супроводжується якимось злим вітром, холодним, як мороз, який лякає їх, як кволих звірят перед наступом зими. Дві жінки перекотили до краю броду великий камінь, схожий на пень, щоб було де випрати білизну. Внизу біля ями якийсь дід напинав гачки для рибальства, прив'язавши їх мотузкою до забитого на краю берега кілка. Для приманки на кожний гачок він насаджував півчерв'ячка. Якась дівчина на сонці розчісувала своє чорне волосся та співала сумну пісню, схожу на плач. Під час роботи чоловіки на мить зупинялись та підкочували свої штани вище колін, щоб пізніше не намок їх одяг. Бо стільки залишилось, що було на них, решта дрантя виміняли на хліб у багатіїв та мельників у верхніх селах.

Прочистивши рови, Шуштеру пішов до сусідів просити тютюну. Роздобув тільки на дві люльки. Дяк тримався на крок позаду нього. Шуштеру простягнув йому свою люльку, щоб і він раз потягнув. Опісля пішов далі, ступаючи уважно краєм річища, щораз обсмикуючи сорочку, щоб прикрити голе почервоніле плече від сонця.

Коли натрапив на діда з гачками, запалився, як вогонь, почав гримати на старого, щоб той забрав геть свої вудки та не полошив рибу із першого дня.

– Годі, зрозумів, – сказав спокійно старий, – я заберу їх. Тільки ти даремно горлаєш. Ти не знаєш, що риба пливе проти течії, з долини вгору? Треба, щоб Бузеу дійшов до Серету, та лиш після того риба допливе сюди.

– Так і є, – зізнався Шуштеру, – я забув. Можеш залишити їх.

– Залишу, – відповів старий, бо хтозна, може, попадеться якась рибинка. Колись у цій ямі я зловив сома, великого, мов кабан.

– Ану, забери їх, – знову сердито закричав Шуштеру. Щоб більше не чув про них.

Уже вечоріло. Сонце заплило за обрій. Люди все стояли на березі, не ворушились, але вже починали втрачати терпіння. Де-не-де жінки розклали вогонь. Ніч спускалась на землю. Чоловіки звернулись до Шуштера, щоб запитати, що сталося із річкою, що не тече і не видно її.

– Якщо не видно, то чути, – відповів Шуштеру, сидячи на краю човна. – Притули вухо до землі та послухай.

П'ятеро із них кинулись животами на пісок. Шуштеру посварив на жінок, щоб припинили гамір, та ліг і він на землю поряд із тими п'ятьма. Нічого не чути. Земля, суха на сажень вглиб, мовчала. У каміння нема голосу. Ті, що залишились стояти, нетерпляче чекали. Їх очі блищали. А чорні, як сливове повидло бороди, робили їх страшними, дикими.

Шуштеру піднявся неохоче.

– Недавно було чути, – сказав він. – Шуміла так, як грім вдалині.

Тоді спало йому на думку: Почекайте! То мали мельники у верхніх селах зупинити воду. Злодії-мельники мали викопати великі рови, та вода тепер тече у їх ставки. Не прибуде до нас ні через тиждень, якщо не потрясемо їх.

Люди мовчки переглянулись. Здавалось, що Шуштеру мав рацію. Вони пригадували собі, що мельники весь час створювали їм труднощі.

– Забрали наш одяг за ніщо, залишили нас голими, – сказав Шуштеру, – а тепер зупинили й воду.

Залишивши знаряддя, які були у них, метнулись до села та осідлали коней. Негайно треба привести воду, бо інакше загинуть.

Через чверть години зібрався гурт, зо двадцять вершників. Ті, що стояли на березі, гукали їм, аби взяли із собою сокири та кайла. Гадали, що може дійтись до бійки.

Шуштеру смикнув за віжки – і юрба рушила, спочатку розсіяно, потім згуртувавшись, мов військова кавалерія, коли жде команди атакувати. Дорога була важкою. Копита грузли у піску. Один кінь спіткнувся та заїржав. Господар вдарив його кулаком по голові. Перед ними зійшов місяць, блідий та поморщений, мов старе бабине обличчя. Пісок виблискував. Біла, мов перлами висипана, смуга простягалась аж до місяця. Або, може, звідти стікала просто на річище. Шуштеру вів перед. Верхні села були далеко. До найближчого із них прямою дорогою треба було потратити аж цілу годину. Юрба, тримаючись берега, багато обминала. Ще не подолали й половини дороги, як уже двоє коней, перевтомлені та виснажені голодом, упали, закотили очі. Люди зупинились, потягнули їх на берег ріки.

– Здеріть із них шкури тут, – наказав Шуштеру, – не допустіть, щоб здохлятина упала в річку та осквернила воду.

Порідлий гурт рушив далі, кроком, під високим синім небом, до лисого пагорбу, на якому лежало обличчя місяця і гляділо на них. Справа і зліва – жодного світла. Після денної спекоти поле гаряче дихало, а коні пітніли так, що з їх клубів можна було жменею зібрати піну. Люди наполегливо їх підганяли – подеколи лагідно плескали по морді, а подеколи гучно погрожували держаками рискалів.

Діставшись до першого млина, що стояв на голомозому пагорбі, побачили, що ставок порожній. Рушили далі. Гадали, що воду зупинили вище. Декотрі, десь семеро, злізли з коней та пішли пішки поруч з кіньми. Передні, запримітивши, що загубили їх, поспішили підтюпцем до краю берега, де починалася смуга тополевого лісу. Там Шуштеру зупинив свого дрібного, волохатого коня та полічив. Із ним залишилась ще половина людей, а до наступного села, на його думку, залишилось ще годину ходу, якщо не більше.

Незадовго до опівночі гурт дійшов до другого млина. Побачили його здалеку. Був захований між вербами, маючи гострий вкритий бляхою дах. Поряд з горбом стояла із сліпими вікнами хата. Захекана зграя качок пролетіла над ними та пропала в степу.

– Летять зі ставка, – сказав Шуштеру, – купались дотепер.

Люди вирівняли коней шеренгою. Сокири тримали коло грудей. Русло ріки різко повертало направо, а далі, десь через сто метрів, роздумавшись, знову повернуло наліво і попрямувало через толоку. Вони повернули та через круті береги попрямували до греблі, там позлізали із коней. Ставок, як і попередній, був порожній, жолоби до половини наповнені глиною. Ні краплі води.

Людям не хотілось вірити. Похитуючись, перейшли місток, що вів до млина. Якесь телятко спало на стежці, замукало крізь сон. На подвір'ї загавкав пес.

Почувся якийсь глухий хрипкий кашель і брязкіт засувів. Господар злякався, подумав, що то злодії. Без жодного слова повернулись до коней. Шуштеру першим перервав мовчанку.

– Не зупинили воду тут, - сказав він, – дальше, у тих інших млинах. Гайда туди.

Четверо від'єднались від юрби та повернули вниз. Сокири, зачеплені за пояс, звисали топорищами вниз. Інші провели Шуштера аж туди, де виднілось русло і бігло далі вперед, мов біла крейдяна доріжка без кінця-краю. Аж тоді і вони покинули його.

Шуштеру уже не кликав їх. Глянувши на місяць, що в'янув на вершечку того ж пагорба, та піднявши руку без рукава, ударив коня по шиї поводами. Він весь час відчував попереду прохолоду хвиль.

(Продовження з № 243)

Мені знадобилися декілька хвилин, щоб я могла отямитися, щоб зрозуміти, що все те, що було таким реальним, відбувалося тільки в моїм сні.

– Едвіна! – зрештою, викрикнула я.

Замислившись, без обурення я не отримала жодної відповіді. За будь-яких умов, щоб запобігти наглий напад, осклілими очима я задивлялася навкруги. Вишукувала чашку, що повинна була залишитися тут ще від учорашнього вечора. На туалетному столику добачила тільки блискучий риштак, віддзеркалюючи інтенсивне коливання синього та фіолетового кольору.

Уважалося, що мої рвучкі жести були лишень якимись марними замахами, хоча в ті моменти в мені нуртувала якась невгамовна сила. Я намагалася підвестись. І в той час, коли я шукала свій одяг, з подивом виявила, що я заснула зовсім голою. Начебто й не вистачало отого дива, глибоко вдихнувши, я відчула якийсь чужий запах, солоний і пронизливий, що вибухав саме з моєї шкіри. На початку я не шукала жодного сенсу в тім, що припускала, що було правдивим. І далебі знала, що наді мною глузують, але вкотре нагадувала собі, що не слідувало піддаватися марному роздратуванню. Пізніше, коли у ванній я позбулася будь-якого чужого сліду, залишеного на моїм тілі, я відчула себе зрадженою, знаючи водночас, що я знаходилася в небезпечнім просторі. З подивом я запримітила, що поблизу лобка шкіра почервоніла. Нервові судоми пройшли всім тілом. Я відчувала якусь болючу порожнечу, щось пекуче, щось… Але в подальші деталі я не вдавалася. На жаль, не запам'ятала жодної подробиці з попередньої ночі, щось, що могло пояснити стан нетерпіння. Зазвичай такі почуття передували критичним дням, але зараз не йшлося про місячні.

Звільнившись від напливу невгамовних думок, я запитувала себе, де зникла вона. Мені слідувало бути обачливою. Не треба було піддаватись всіляким дурним здогадам. Осібно тепер, коли відчувала, що мене переслідують.

– Помічаю, що ти наважилася розпочати новий день без мене, – вчула її пронизливий голос, що пролунав по той бік напівпрозорої пластикової перегородки, з якої був імпровізований душ.

– Я майже закінчила, – відповіла я з легким відтінком сполоху в голосі.

– Але я ж не просила тебе вийти. Залишайся там, скільки тобі завгодно. Дай угадаю: можливо, ти в тих днях... маю на увазі критичний період...

– Так, – збрехала я, намагаючись віддалити її. – Ти й сама знаєш, як почуваєшся у такі дні… химерні забаганки тощо.

– Ні! – якомога серйозно зізналася вона. – Хоча це, здається, тільки ексцентриситетом, знай, що я була позбавлена таких почуттів. Відколи себе пам'ятаю, я не зазнала нічого подібного. І все ж, – додала, приєднуючись зовсім голою, – усе ж, і я жінка, жінка, як і ти.

– Жартуєш? – напрямки запитала я.

Чекала, щоб пояснила, заходячись мовчки розглядувати її, її обличчя, яке мовби вмить посвітліло. Без тіні підозри в голосі, вона відповіла якомога відверто:

– Це щось генетичне. Хоча після численних аналізів не виявилось жодного пороку розвитку статевих органів, сам процес не відбувається. Коли б не біль, відповідну відсутність уважала б привілеєм.

– Можливо, що кров скупчується в черевній

Микола КОРНИЩАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

порожнині, або в матці, – з усією неухильною безсторонністю, беручи на себе тягар жахіть, я піддавалась до вкрай неприємних пояснень.

– Ні. Це ж не аменорея. Це повна відсутність. Розумієш? Нічого. Ніколи. Від коли я себе пам'ятаю. Ніяких слідів. Жодної краплі, – проймаючись марним розпачем, зізналася вона.

Голова йшла обертом. У моменти напруженої тиші мій розум начебто затьмарився. Сконфужена, замислившись без жодних причин, я відчувала глибоке почуття провини.

– Можливо, мотиви твоїх страждань слід шукати тільки в ментальних планах, – не вагаючись довго, вела я далі.

Не почула очікуваної відповіді. Рвучким рухом лівою рукою вхопила мене за руку. То був удосталь звичайний жест, без жодного натяку на щось зовсім інше. Я могла штовхнути її. Позаду неї стояла скринька із червонуватого дерева з гострими кутами та пругами, одягненими в металеві смуги. Усе ж, мені щось не була до вподоби така нагальна смерть. Сама думка викликала якусь незрозумілу відразу.

– Знай, що мені вже набридло боротися зі всім тим, чого не можу розуміти, – насупилась вона. – Не

буду вдаватися до подробиць. Не бажаю обтяжувати ще й тебе моїми труднощами. Поки ти тут, хочу щоб почувалася, як удома. Ти ж знаєш, що можеш залишатися, скільки тобі буде завгодно. До того ж, можеш довіритися мені без жодних викрутасів. Знай, що твоя присутність віддаляє всякий страх перед непізнанням. Не подумай, що вимагатиму хтозна-яких гарантій, чи чогось іншого. Зрештою...

– Не утрируй. Я не хочу зловживати твоєю добротою. Розумію, що завіряєш мене у своїй люб'язності, але, якщо б почув тебе мій муж...

– Твій муж, – підхопила єхидно. – На жаль, для тебе й для інших жінок твоєї подоби кохання зводиться тільки до якогось простого оргазму. Аби дати поживу своїм почуттям, насамперед слід провістити ту потугу, яка приводить до потрібного захоплення, до зачарування. Слід третирувати всілякі утопічні забаганки.

– Єдиний момент реальної благодаті, простий дотик шкіри людини, яку ти кохаєш, триває дедалі більше, чим усі ті роки, втрачені в ілюзіях, яких вірогідно викликає тільки те, що прагнемо називати душею. Але, повертаючись до твоїх слів, даруй, мені здавалося, що тебе не цікавить мій муж.

– Якщо мене цікавить твій статок, то знай, що турбує все те, що безсумнівно належить твоєму існуванню. Таким чином, я запитуюсь, чи ти й насправді є щасливою обіч нього. Невже віриш у непогамовну любов, у безугавну відвагу та вірність чоловіків.

Скорботно глянувши на неї, я підозрювала, на що саме вона натякала. Одягнувши вельветові штани, які підкреслювали її досконалу округлену сідницю, одягаючи майку й чоловічу сорочку, здавалося, що готувалася до чогось, що потребувало величезних фізичних зусиль. Безумовно, навіть і в очах будь-якого незнайомця, вона набирала якихось незрозумілих чоловічих відтінків незаперечної сили. Однак, незважаючи на цю надійність, доля їй усміхнулась ще від самого народження. Їй не треба було заробляти на життя, вдаючись до якоїсь праці, потребуючої фізичного зусилля. Наскільки мені було відомо, фінансово була забезпечена, одержуючи відсотки від значних грошових сум, що зберігалися у різних банках, та здаючи в оренду будинки, які успадкувала від її батьків, що померли в той самий день, коли їй виповнилося двадцять три роки.

Оминаючи все-таки цю значну подію, навіть і я, її єдина приятелька, не знала майже нічого з того, що могло визначати її повсякденне життя. Здебільше, її існування безпомилково можна було визначити тільки за допомогою самітності. Може саме тому, входячи вперше в її оселю, здавалося, що ти проникав в атмосферу спокою, схожого на спокій смерті.

– Він не ідеальний, але він унікальний. І він тільки мій. Мій муж.

– Тільки твій? – покепкувала, дивлячись пронизливим поглядом, блакитно-крижаним, непроникним.

Намагаючись утаїти свої відчуття, відразу, яка могла привести до жахливих актів, відчуваючи, як повітря навколо неї згорталося в якийсь важкий туман, мені вдавалося все-таки стриматися. Саме тоді уперше я уздріла її справжній лик. Вона була тільки якоюсь облудою, вік якої навряд чи можна було вгадати.

– Стаєш цинічною.

– Якщо вмієш приховувати правду, як і більшість чоловіків, позашлюбні пригоди стають майже необхідністю.

– З деяким зауваженням, – підхопила я, але мені не дозволили продовжити.

– Зауваження? Ні. Я й не думаю, що в цім випадку можна брати до уваги абияке ухилення. Абсолютно все є вдосталь добре прихованим.

– Ось як то навсправжки. У будь-яких відносинах завжди знайдеться хоча б одна єдина тінь сумніву. Ідеться про те, що я жартома називаю необхідною апорією.

– Підозри є результатом невизначеності. Крім того, ми завжди повинні шукати порівняльні елементи. Може, що хтось інший міг би нам дати все те, що нам стає необхідним.

– Цілком слушно, але коли б ти знала мого чоловіка саме так, як пізнаю його я, ти зрозуміла б, що тобі вже нічого й не треба. Усе те, що ми даємо одне одному, тільки доповнює бажання. Усе це і є власне тим цілим, про яке ти мені розповідаєш.

– Знаю і я одного чоловіка.

– Чоловіка? – вибухнула я.

– Це дивна людина. Якось безглуздо, якщо мила тобі особа відмовляється від твоєї дружби, неминуче, у твоїх думках, стає твоїм ворогом. Такою є й ця людина. Залишаючи відчуття, що ти пізнаєш його вдосталь добре, віддаляє тебе й від самої себе. Потім починаєш відчувати якесь нетерпляче відчуження, усамітнення. Таким чином, починаєш уважати себе даремною, використаною, зрадженою. Знаючи, що тобі відмовляють, залишається тільки одне рішення: ти повинна стерти його. Розумієш?

(Далі буде).

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 243)

ЧАСТИНА ДРУГА

1. Викладач Драгутін Барбу

«Місяць світить, мертвий іде...
Чи боїшся ти, дівко, мене?»
(З народного переказу)

– Товариші, не забувайте, що ви комуністи, товариші!.. Ваша роль, роль вихователя підготовити нове покоління робітників, землеробів та інтелектуалів, які з великою чесністю допоможуть будувати світле майбутнє нашої батьківщини, товариші!.. Але в той же час ваша роль, товариші, полягає і у віддаленні батьків ваших учнів не тільки від церкви, бо як говорить товариш Маркс: «Релігія є опіум народу», а також і від всяких віруваннь, звичаїв, традицій та забобонів, які наближають їх до середньовічної людини. Ваш обов'язок, товариші, просвітити і уточнити, що єдиний спосіб, який робить людину вільною і щасливою – це шлях соціалізму!..

Звичайно, я не міг погодитися зі словами товариша Дмитра Мойсеску, секретаря парткому повітового шкільного інспекторату, тому що я вірив в існування Бога. Природно, мій Бог був трохи іншим, ніж, наприклад, Бог моїх бабусь та дідусів, в тому сенсі, що Він не був дідуганом з сивою довгою бородою, який цілісіньку Божу, тобто Його днинку слідкує за мною, з олівцем за вухом, і коли я ледь встигну наступити на граблі, він уже записує у свою книгу: «В той і той день, в ту і ту хвилину, мій раб Драгутин Барбу провів поглядом «стегногрудату» блондинку, яка проходила тою і тою вулицею, а Моє Слово глаголить: «... кожний, хто дивиться на жінку з пожаданням, той вже вчинив перелюб з нею в своїм серці. І коли твоє праве око тебе спокушає, вирви його й кинь геть від себе: ліпше тобі, щоб один твій член загинув, аніж щоб усе твоє тіло вкинуто в пекло...». Окрім віри в існування Господа, я дуже тримав і до тих «всяких віруваннь, звичаїв, традицій та забобонів», які, на перетрахану думку секретаря Мойсеску, наближають сучасних християн «до середньовічної людини».

Я не міг пояснити собі, чому всі ці радянізовані дрочугани асоціюють Середньовіччя з відсталістю і дикістю?.. Для них це темний період, в якому домінували жорстокість і насильство. Але спробуй ти, шановний Драгутине, пояснити оцим дуричленам, що Середньовіччя є початком розвитку європейської цивілізації, ранніх європейських народів, сучасних держав, а також і мови, яка проповідує «Manifest der Kommunistischen Partei».

– Особливо ви, товариш Барбу, у вас є багато роботи, бо в селі, в якім ви будете викладати, більшість населення складається з гуцулів, і як повідомив мені товариш професор Істрате з фольклорного департаменту, вони під час зимових свят замість того, щоб колядувати, співають хвалебні гімни Дажбогові – богові сонця, розмовляють з мертвими та з різними духами... Ви повинні бути довготерпеливими, і переробити їх, моделювати, як моделює гончар свою глиняну миску, з терпінням, з великим терпінням, товариші! Решта населення – угорці, але, як говорить товариш Істрате, і ці не кращі за руснаків, так що... Але ви там знайдете професора Андрія Маковяну – надійного товариша, на якого можете покладатися в будь-якій ситуації, і разом пліч-о-пліч, я впевнений, що ви досягнете успіхів у вашій боротьбі з пережитками села. І пам'ятайте, товариші, ні кроку назад!.. Ні кроку! Удачі вам, товариші!

* * *

Я чув про село, в якім було доручено мені викладати румунську мову та літературу. Воно було відоме завдяки своїм соляним шахтам, в яких ще з давніх давен добували сіль, а також і через замок, який носив ім'я відомого трансільванського князя Міхая Апафі, побудований в другій половині XIV-го століття, в якому тепер діє школа, а ще село є відомим завдяки католицькій церкві, яку люди називають Калварією та каплицею Святого Івана Непомуцького, покровителя кількох міст та ремесел, поміж якими і ремесло шахтаря.

Товариш Андрій Маковяну, викладач фізкультури, насправді виявився надійним другом, з яким можна море перейти і сухим назад повернутись, а друзів у нього було безліч, бо Андрій дружив з будь-ким, хто мав пляшку міцної слив'янки, грушівки чи яблунянки, але не відмовлявся ні від букової вонячки, як назавили лісоруби медичний спирт.

– Коли б ти побачив, скільки пристрасті, скільки душі вкладають у приготування цього напою – справжній ритуал, мон шер. По-перше, проціджують його крізь хліб, – тільки глянь, мон шер, крізь хліб!.. – щоб вибрати з нього всю синявину, а коли спирт стає чистий, мов сльоза непорочної діви, розбавляють його свіжою криничною водою – три частини води, одну частину спирту, – чекають поки вода «свариться» зі спиртом, вдаряючи раз у раз ножем по скляній пляшці і за звуком розуміють, коли спирт «помирився» з водою, чи вода зі спиртом, хто його знає... Що скажеш на таке діло, мон шер?... Після того добавляють карамель, але і тут є один секрет, розтоплюють цукор поки не досягне певного червонувато-коричневого кольору, щоб не був надто коричневий, або надто червоний, бо тоді адіос, мон шер, пішла до дідька вся праця. Лісоруб, котрий поважає себе, не візьме в рот такого напою. Ей, що скажеж на це, мон шер, – звук, колір – справжнє мистецтво!..

Іншим разом товариш Маковяну розповів мені, як експериментував рецепти алкогольних коктейлів з поетичними назвами: «Йорданські струмені», «Зірка Віфлеєму», «Ханаанський бальзам», «Сльоза комсомолки», «Поцілунок тітки Клави», «Дух Женеви», «Поцілунок без кохання», «Інесса Арманд» та інші, які вичитав у новелі Венедікта Ерофеєва «Москва – Пєтушкі» на французькій мові.

– Велика філософія в цій алкогольній алхімії, мон шер, – це тонке ремесло, магічний сенс. Ерофеєв говорить, що пити просто горілку, навіть з горлечка, – в цьому немає нічого, крім томління духу і суєти. Змішати горілку з одеколоном – в цьому є відомий каприз, але немає ніякого пафосу. А ось випити стакан «Ханаанського бальзаму» – в цьому є і каприз, і ідея, і пафос, і до того ще й метафізичний натяк. Що скажеж на це, мон шер?.. Справжній рус-ський мужик! Ха-ха-ха... він порівнює пиятику з грою на фортепіані, ха-ха-ха...

Через два місяці я знав всі фантасмагоричні оповідання села, в якому кожен малюк хоча б один раз в житті бачив привида, який виходив ніччю з могили, щоб нанести шкоди живим, Бабу Ягу, яка летіла на мітлі понад лісами Гиджі, в яких звичайно всі бачили, як танцюють мавки, а деякі, ті, у кого багатша уява, були викрадені дикими дівками і опинилися в їхнім царстві, звідки їм вдалось втекти тільки завдяки щасливим обставинам і гострому розуму, яким нагородив їх Всевишній Господь. Кожен з них бачив дідька в лозових кущах біля озера або проходжуючись біля каплички Святого Івана Непомуцького, якого всі плутали зі Святим Антонієм. Також кожен з них чув стогін загиблих каторжників, голос сокири, чи сопілку Їлька, якого викрали Мавки, який бродив лісами навкруг села, тупіт коней Довбушевих опришків і стукіт величезної палиці, на яку опирається чорнокнижник, коли ходить щоночі читати вівчарям, що випасають вівці полонинами Ковника.

Всі вміли інтерпретувати спів нічного птаха, виття вовків, іржання коней, шепіт гірських потоків, шум столітніх смерек, плеск хвиль озера і всі інші звуки та знаки природи... Всі розказували легенду про фею Ронішору, яка закохалася і одружилася з лицарем Корнетом, але кожної неділі виходила з церкви надвір, коли священик виходив з вівтаря зі Святим Причастям. Однієї неділі, коли муж насилу затримав її в церкві, Ронішоара перетворилась на чорного птаха і вилетіла крізь вікно, не повернувшись більше ніколи. Розказували також і про Дарку, молоду дівчину, яку задушив якийсь угорський граф у ніч на Святого Андрія в залі замку. То була ніч на п'ятницю, і відтоді, скільки разів ніч Святого Андрія – 13 грудня за старим стилем – припадає на п'ятницю, Дарка виходить з могили і вимагає одну душу за свою погублену душу. Кожного разу вбиває кого-небудь в замку.

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Продовження з № 243

ЧАСТИНА ІІ

Червоне прозріння

...Виходжу з амфітеатру, мов п'яний, спіткаючись від несподіваної зустрічі зі світлом після довгого часу перебування в темряві, де проміння прожекторів як-не-як підтримувало мою свідомість... Виходжу. По небачених сходах, які кудись-то ведуть, відчуваю холод і запах цвілі. Вдаряюсь в якісь камінні брили, мацаю руками. Відчуваю холодність каменя, його вологість. Мені стає бридко, вмить хочу вирватись з амфітеатру, але якась невидима сила знову тягне мене туди. Віддаю останні сили, щоб вирваться з міцних рук темряви, мов вранішня зірка виривається з нічного небозводу, лину думкою вперед, а ногами все раз-у-раз ударяюсь об щось тверде, невидиме. А відлуння попередніх голосів з амфітеатру чимраз заглиблюються в мої скроні, підпирають, мабуть, мою думку, яка прямує до світла, до виходу з того місця, від якого, не знаю чому, стало моторошно.

На думку спливає безліч гадок, по порядку зводжу їх нанівець, мов у спортивному змаганні, - «слід вийти переможним», – підказує совість.

Але покищо я знаходжусь в цьому гидкому коридорі, де пахне тільки цвіллю, вологістю і чортзна чим! А дорога до виходу все не кінчається!..

Не минуло і півгодини, як я з лихою бідою натрапив на якісь сходи, що вели вниз. Спустившись навпомацки на першу сходинку, я опинився віч-на-віч з високою брамою у високому сірому мурі.

На превелике диво на мій дотик вказівного пальця ворота відчинились...

Тисячу сонячних променів нежданно вдарили мене у вічі. Мимоволі я закрив на хвилинку повіки, хотів щось сказати, але така несподівана зустріч з ясним світлом спантеличила мене. Я не зміг вимовити слова, хвилювання полонило мене. Я стояв, мов Шевченків уявний залізний стовп серед безмежного степу.

Тільки що хотів ворухнутись, ступивши вперед, вийти з попереднього стану остовпіння, з мертвої точки, як почувся якийсь дивний голос, «мабуть, голос Актора», майнуло в думці. Закружляло довкола моєї голови. В той момент я впав у нереальний світ. Не знав, як вийти з нього. Я заплющив очі, нашорошив вуха, став дослухатися... Так, то був голос Актора 7:

«Ми його шукали, Він існує, знаходиться, панує в самособі, все ж таки, шукаймо Його далі !..»

Враз голос замовк.

Мої очі привикли до світлих променів дня. Кроки повели мене до останнього мура амфітеатру. Мур, що відгороджував амфітеатр від широкого степу, який губився аж ген за обрієм, нагадав мені історію про той непрохідний мур двох невинних світів...

Ступаю бруківкою, напіввкритою травою, ступаю, мов у напівсні, спокійно озираюсь і аналізую все, куди моя стопа проклала вузьку стежку, йду мовби цей чудний вихід з амфітеатру продиктований якоюсь невидимою покоряючою силою.

Ступаю вперед, а думка підказує: «Візьму себе в руки і піду, куди очі поведуть, щоб освіжити голову від памороки».

Думка, мов вечорниче веретено, все крутиться, крутиться. А я крокую, крокую, крокую, мовби рушив кудись в безконечну дорогу серед безіменної пустині.

Із сірої бруківки переходжу в степ, а там... там далі обрій. Вдивляюсь в дальній чарівний горизонт. На ньому ледве мріють, мов веретена, дві постаті, які на хвилинку мерехтливо кудись зникають, потім знову і знову появляються.

Йду вперед, йду сміло вперед, йду. Думка стиха підказує: «тільки вперед», і я ступаю. Вітер голубить мої щоки, навіть і в спітнілих долонях відчуваю його добродійство. Щоки палають від виснажливої втоми, яка розсіювалась від лагідного повіву крил освіжаючого вітру.

Хочу догнати ті дві постаті, що починали все більш вирізнятись.

Наблизившись до високої осики, що гордо піднімалась при дорозі напівтінні постаті, Він та Вона, тримаються за руки, мов діти, повільно крокують...

Заплющую очі. Бачу перед собою безмежний степ, а далі – синява смуга, що гадюкою губиться в сірій густій мряці часу...

Враз, мов чимось підштовхнутий, я опиняюсь біля Неї, а Він кудись-то зникає, знову порівнюється з нами, потім я кудись зникаю, і так ця гра продовжується аж поки... поки луна дзвону не переносить мене в інтер'єр якоїсь-то церкви, де діється щось незвичайне...

...Звучить органна музика. А в церкві немає нікого. Темрява.

Згодом, мов ранішній схід сонця з-за обрію, поволі освітлюється Вівтар, де видніється постать старого бородатого священика, одягнутого в єпітрахиль та фелон. Інший пучок світла падає на церковні двері, перед якими, вбрані в білому, стоять: молодий – праворуч, молода – ліворуч. Священик виходить з Вівтаря, йде до молодих, бере з їхніх рук два перстені, золотий та срібний, кладе їх на правий бік святої Трапези, срібний – праворуч, золотий – ліворуч, один коло іншого. Потім знову виходить до молодих, тричі хрестить їхні голови. По цьому дає їм запалені свічки, вводить їх у церкву перед Святими Братами, молодого – праворуч, молоду – ліворуч. Обкадивши їх навхрест і віддавши кадило, питає спершу молодого старою руською мовою.

Священик: Маєшь Имкъ неотменной и статечный умысль заручити собе теперь тую Имкъ, которую тутъ передъ собою видитъ, въ станъ малженскій, а гды тому часть будетъ, поняти єй собъ за малжонку?

Молодий: Маю, велебный отче.

По цьому священик питає молоду.

Священик: Маєшъ Имкъ неотмънный и статечный умыслъ заручати собъ теперь того Имкъ, которого тутъ передъ собою видитъ, въ станъ малженскій, а гды тому часъ будетъ, поняти єго собъ за малжонка?

Молода: Маю, велебный отче. По цьому священик знову питає молодого по-руськи.

Священик: Не шлюбовалесь иншой которой шлюбу малженского?

Молодий: Не шлюбовалемъ, велебный отче. Потому питає молоду.

Священик: Не шлюбовалась иншому которому шлюбу малженского?

Молода: Не шлюбоваламъ, велебный отче.

Священик (*до молодого*): Объцяєшь Имкъ кому иншому шлюбу малженского, опрочъ тому Имкъ, ажъ до его смерти не шлюбоваты.

Молода: Объцяю, велебный отче.

***

Велика страшна чорна прірва роззявила рота, поглинула останні промені світла, що всією силою пробували пробитися крізь густо переплетені гілки старезного лісу. Кавалькади грому поширювали свій гуркіт, танули в темряві. У прірві все клекотіло, ревіло. А згори, мов блискавка, вдарило пучком червоного світла, стали ледь-ледь просвітлюватись два невиразні силуети. Пролунав грім. На хвильку червоне проміння погасло, щоб потім усією силою засяяти, розганяючи темряву. На цей раз з темряви появилось Чудовисько. Подобало на лева з червоним широко роззявленим ротом і великими гострими іклами. На голові Чудовиська-лева було сім оленячих рогів.

На крок від нього лежало нерухоме тіло. Попри тіло слизіла маленька річка. Чудовисько-лев стало на задні лапи і заревіло так сильно, що все довкола здригнулося. Річечка спинила свій плин. Тоді Чудовисько-лев узяло за груди безсиле тіло, занурило у воду, потрясло ним і знову поклало на те ж саме місце.

Потім на Чудовиська-лева почали спускатись пасма туману і враз оповили його. А з темряви у чорному вуалі з косою на плечі виринула Вона-Голос.

Річка пробудилася, продовжуючи свій плин. З-поза неї долинали веселі пісні, колядки, щедрівки.

Вона-Голос наблизилась до лежачого тіла. Покрутила в руці гостру довгу косу і заспівала:

Ой доле, – каже, – доле,
Сизий мій соколе,
Розкотися, рознесися,
Де широке поле...

(Далі буде).

Віргілій РІЦЬКО

ТАЄМНИЧА ОСІНЬ

Осінь – це якесь спіліше літо, більш зріла, більш втомлена, але особливо гарна пора року. Це й тому, що живемо медовим світлом, яке падає на нас, на людей. Сумне світло, яке губиться мало-помалу між гіллями дерев. Безсильне, лагідне, ніжне, як утіха.

Насичені барви оксамитових сходів і сумних меланхолійних заходів сонця, гіркі міцні аромати падаючого листя – все це надає землі задумливого тяжіння.

Кажуть, що молодь більше любить осінь, а старші люди – весну. Я тепер підстаркуватий, а осінь залишилась для мене і тепер прекрасною порою. І досьогодні осінь мені здається найблагороднішою і найромантичнішою серед пір року. І найтаємничішою.

Восени починаєш збиратися, повертатися сам до себе. Осінню шукаєш себе і знаходиш. Вона, осінь, наче спонукує тебе до сновидіннь. І тоді якась меланхолія, яку не можеш оминути, стає благодійною. Вона грає на глибоко схованих в душі, наче забутих, струнах, відкриваючи нам смисл обурливої краси. Спочатку наступає рання осінь з лагідними температурами, з медовим світлом.

Починається новий шкільний рік, пора зустрічі з колегами після довгих літніх канікул. На все життя запам'ятовується свіжий запах шкільного класу в перший шкільний день, запах нових підручників, зошитів. А довкола учні, одягнені святково, в нових формах, які ще не знають пилу від крейди і пороху шкільного майданчика.

Я люблю школу зі всіма почуттями, із радістю успіхів, з переживаннями невдач. Мав я добрих однокласників, і в нашому учнівському житті, незважаючи на нестатки, бідність, завжди були веселими, вміли розважатися.

Пізніше були роки, коли осінь кликала мене на пагорбки. І я спішив туди на зустріч з нею. Розглядав, як загіпнотизований, барви лісів, від блідо-жовтих і різноманітних відтінків рожевих, до багряно-червоних і полум'яних, наче золотих. Бо і сама осінь золота. Тільки її золото не блискуче. Воно лагідне, ніжне, привітне і заспокійливе. З безкінечними відтінками, які тішать око і душу. Я піднімався вгору все вище і вище.

На схилах розкинулись слободи з родючими садами, переповненими фруктами: яблуками, грушами, сливами, айвами. Червоні яблука схожі на дівочі щічки, зашарілі від емоцій. Запах спілих фруктів додає веселих свіжих нот осені.

А ще мені подобаються осінні квіти, що хвилями розливаються край вулиць: хризантеми, айстри, півники і багато інших. З ними не зрівняються жодні квіти, привезені літаками з Голландії. А таких інтенсивних, глибоких кольорів різних нюансів не мають квіти інших пір року.

Осінь підіймає дим вогнів, які очищають подвір'я, сади, городи. На берегах річок, і не тільки, а й в господарствах вариться в казанах горілка. Навкруг них селяни стежать за вогнем, коли-не-коли куштують по стаканчику, балакають... Не можливо пройти повз них і не зупинитися, не покуштувати, не поговорити.

Пізня осінь ранки закутує в тумані, або паморозззю розмальовує. Яка краса!

А ще осінь – володарка дощів, меланхолійних, сумних, затяжних. Осінні дощі прекрасні, безкінечні, уперті, вони змивають останні сліди літа і готують землю до великої зустрічі із зимою.

Такі дощі в молодості радували мене. Я часто в дощ блукав по вулицях, по лісу. Дощі не заважали мені, а навпаки, радували. І тепер осінні дощі радують мене, але я здебільш милуюсь ними крізь вікно. Вже не можу промокати. Хочу не хочу, спостерігаю за ними з вікна і пригадую молоді літа. І це мене тішить.

Пригадую, як деколи дощ мочив мене аж до тіла. Тоді я повертався додому і топив баню. Приносив кілька відер води, наливав їх в казан. Розпалював вогонь, який нагрівав воду і каміння навкруг казана. Коли все було нагріто, йшов в баню з батьком. Ми лили трохи води на каміння, підіймалась пара, розігріваючи наші тіла. Щоб відчути її сильніше, лягаю на дощане ліжко. Щоб остаточно вигнати з мене простуду батько мочить дубовий віник у гарячу воду і б'є мене по спині.

Віники робили з дубових зелених гілок з листям ще влітку. Ними користувалися цілий рік. З висушених дубових гілок листя не опадає. Воно затримується на гілках.

Після парення, ополіскувалися і йшли на кухню. В кухні на плиті варили чай або вино. Випивши кружку вина, відчував, як по всьому тілу розтікається приємне тепло. Після того я йшов у теплу кімнату і лягав спати. Вранці і сліду простуди не залишалося.

Осінь без меланхолії не буває. Меланхолія спонукає думати. А думки блукають у мряці між гіллям дерев, між замороженими квітами, по заморожених травах, під зеледенілими краплями на мідному листі.

ЧОРНА ГОРА

(Закарпатська легенда)

Полюючи за дичиною, домнул Йон Трієску потрапив із волоського міста в Карпатські гори. Дуже вподобав собі цей край і надумав тут володарювати. Першим ділом привів сюди слуг і наказав збудувати на горі палац. Брила за брилою лягала в майбутні стіни. Щоб мур міцно тримався, камені обливалися свіжогашеним вапном. Одні люди мурували, другі мали теслярську роботу, а треті вікна й двері готували, підлогу лагодили.

Гарний вийшов замок. Панові Трієску міг позаздрити не один барон чи граф. Звідти було видно далекі гори й пасовища, і скільки пан бачив, стільки й привласнив ще нічиєї землі.

Минали роки. Домнул Трієску обжився тут. І гори та полонини назвав по-своєму, по-волоськи: Менчул, Думен, Унгуряска, Доляска, Веденяска, Герешаска, Шаса, Рогнєска… Так вони називаються й донині. Жилося домнулу, як у бога за пазухою: полював на звірку, ловив у річках рибу, милувався краєвидами. Тим часом слуги випасали на гірських луках тисячі корів та волів, овець та коней.

А коли наближалася зима, пан повертався до свого маєтку в місті, слуги зганяли худобу, а в місті вже чекали купці. Якось довідався Трієску, що між горами, в долинах рік, поселяються люди. Вони тікали сюди з галицьких сіл, від польської шляхти. Почав пан заходити в поселення. Від верховинців слуги забирали худобу, а коли хтось не давав, на смерть карали.

У розкошах жив домнул, але й розкоші не розкоші без жіночої ласки. І хоч був старим, а посилав слуг за найкращими молодими дівчатами. Іноді й сам рушав на таке полювання. Надибає гарну дівчину, схопить її на коня – й вихором у гори, до замка.

Та були гуцулки, що не піддавалися панській сваволі. Таких гоноровитих старець спершу брав силою, а тоді кидав у прірву під замком. А в одному з сіл жила гарна-прегарна дівчина Оленка. Матері не мала. А батько, знаючи про панські примхи, беріг дочку. Але Трієску дочувся і про неї.

Кілька діб чатували панські слуги, поки однієї ночі викрали її. Та батько скоро помітив, що доньки нема. Здогадався, куди вона зникла, – недаремно ж панські слуги так часто нишпорили біля села. І пішов нещасний батько радитися з людьми, що йому робити. А люди думали, думали та й таке собі надумали: раз уже від біди тікали, та не втекли, а тепер уже тікати нікуди.

І стали готуватися, щоб ударити на замок. Озброїлись косами, вилами, сокирами, кілками й подалися в гори. Домнул Йон Трієску не чекав, що хтось посміє напасти. Адже всі довкола знали, що замок охороняється. А повстанці вже вибили ворота. Почався великий бій – і в замку, і біля нього.

Сонце піднялося високо, коли битва закінчилася. На горі, лежали трупи, кров струмочками стікала до річок. Та повстанці перемогли. З темних підвалів випустили невільників, які ще томилися і виконували панові непосильну працю. Домнула знайшли в одному з залів. Перед ним лежала вбита красуня. Заридав над нею нещасний батько і довго оплакував її. А селяни тим часом звершили суд над паном: як не просився, прив'язали його до стовпа, облили смолою і підпалили.

Горів і замок. Чорний дим стелився по землі, яка вже й так почорніла від крові людської. Згоріло все, лише каміння залишилося. Чорне, мов вугілля.

І ту гору на сході Карпат назвали гуцули Чорною горою. І пісня про неї збереглася:

Чорна гора не орана,
Лиш трупами засіяна,
Лиш трупами засіяна
Та кровцею поливана.

Хто побуває на Чорній горі, той і нині ще почує стогін Оленки, що там загинула.

Дитяча сторінка

Наталія ДЕВ'ЯТКО

СТАРА ЯБЛУНЯ

(Оповідання)

За вікном було темно. Довга гілка старої яблуні раз-по-раз шкрябала скло. Неприємно. Бридко. Лячно.

Марічка накрилася ковдрою з головою. Під ковдрою було душно, хоча й не чути шкрябання гілки об скло.

Скільки вона так лежала, Марічка не знала, та повітря під ковдрою ставало все менше, і довелося висунути носа назовні.

– Р-р-рип! – відгукнулася гілка, наче тільки й чекала, коли дівчинка вилізе зі сховку.

Марічка здригнулася і міцно обійняла свого ведмедика. Гарно йому – плюшевий, нічого не чує, не боїться старої яблуні.

– Р-р-рип! – знову скрипнула по склу стара гілка.

Марічка не витримала і прожогом кинулася у спальню батьків, тихесенько залізла під ковдру до мами, притулилася. Мама обійняла дочку уві сні.

Було тепло, приємно і зовсім не страшно. Але ж не спатимеш у кімнаті батьків кожної ночі.

Треба сказати, що раніше Марічка не боялася нічних шурхотів. Вона зовсім нічого не боялася. Навіть великого чорного собаку з околиці села, хоча пес і був трохи нижчий за дівчинку.

Але Марічка дуже любила ласувати яблуками. От через соковиті яблука все і трапилось. Минулого року яблук на старій яблуні вродило стільки, що гілки обважніли і хилилися до землі. Батькам довелося ставити підпорки, щоб дерево не постраждало під вагою врожаю.

Солодкі, соковиті, червонобокі... Марічка не злазила зі старої яблуні, забувши і про цукерки, і про тістечка, які батьки купували у супермаркеті.

От тільки бабуся постійно сварила онуку: «Не лазь по дереву взута! Пошкодиш кору! Шкідники заведуться! Дерево загине!».

Марічка кивала, а через годину знову дерлася на яблуню за частуванням.

Минуло літо, родина повернулася додому в місто. Зима була сніжна, але весна прийшла рано. Дерева вкрилися пишним квітом. І вишні, і черешні, і сливи, й абрикоси. Тільки стара яблуня стояла чорним скелетом біля будинку. Кілька бруньок луснули, з'явилися липкі листочки, але невдовзі засохли і вони.

Яблуню саджав ще дід Марічки, тому у батьків рука не піднімалася її спиляти. А вночі стара яблуня стукала гілкою у вікно і сумно чулося: «Р-р-рип!» – скрипіння сухої гілки по склу.

Біля мами теж сьогодні якось не засиналося. Марічка зітхнула, зібралася з силами і пішла до своєї кімнати. Міцно-міцно тримаючи за лапу свого ведмедика.

Місячне світло прослизало у вікно. Тінь від гілки падала на підлогу страхітливим плетивом.

Марічка зупинилася на порозі, не наважаючись іти далі. Звісно, можна було повернутися до батьків або шмигонути у своє ліжко і знову накритися ковдрою. Але хіба так страху позбудешся?

Дівчинка відчувала, як калатає серце, коли йшла до вікна. Спочатку вона посадила на підвіконня свого ведмедика, тоді залізла сама.

За вікном вітер гойдав гілки старої яблуні, але зараз жодна, на щастя, не діставала до скла. Місяць був таким великим, що у його світлі потопали зірки і небо здавалося тьмяним, а старе змертвіле дерево ще сумнішим.

Марічка відчула, що їй шкода дерева. Навіть не його соковитих яблук, яких більше не буде в їхньому саду, а саме дерева.

Яблуня пам'ятала шорсткі працьовиті руки діда, в які так в'їлася земля, що не відмити. І Марічка теж пам'ятала ті лагідні дідові руки.

Яблуня бачила, як росли її батьки, їхні будинки були на одній вулиці. І Марічка теж бачила своїх батьків дітьми на старих чорно-білих фотографіях.

А тепер яблуню спиляють...

Дитяча сторінка

– Р-р-рип! – заскрипіла суха гілка по склу, наче відгукуючись на розпач дівчинки.

І було у тому плачі стільки болю та суму, що Марічка схлипнула й ткнулась обличчям у нічну сорочку.

Дівчинка плакала тихенько, щоб не розбудити батьків. Коли вони всі разом приїхали на початку літа у село і побачили, що яблуня загинула, їй ніхто нічого не сказав, тільки бабуся подивилася з докором. Але ж Марічка і без слів усе зрозуміла...

Чи то Марічка заснула, сидячи на підвіконні, чи то вона так сильно наплакалась, що втратила лік часу, але місяць устиг заховатися за паркан сусіднього двору. Небо офарбилось світанковими кольорами.

Ноги дівчинки обережно торкнулася м'яка лапа.

Марічка здивовано підняла голову і побачила свого плюшевого ведмедика, який дивився на неї чорними ґудзиками очей.

– Не сумуй, Марічко, – тихенько сказав ведмедик.

– Як же мені не сумувати? – схлипнула дівчинка, зовсім не дивуючись, що улюблена іграшка говорить. – Через мене яблуня загинула.

– Через тебе, – кивнув пласкою головою ведмедик. – Добре, що ти це розумієш. Тільки сльозами не зарадиш.

– А чим зарадиш? – з надією запитала Марічка.

– У яблуні пробачення попроси для початку, – ведмедик простягнув їй лапу. – Ходімо.

Марічка відчинила вікно і разом з ведмедиком зістрибнула у траву. Добре, що вікно першого поверху було не високо від землі.

Дівчинка підійшла до стовбура, торкнулася дерева. Кора старої яблуні була шершавою, але приємною на дотик, під нею відчувалося засинаюче життя. Дерево справді доживало останній рік. Там, де на корі виднілися тріщини і рани, повзали мурахи і якісь крихітні темні і білі комахи.

– Пробач мені, стара яблуне, – тихенько мовила Марічка, гладячи стовбур старого дерева. – Пробач мені.

– Р-р-рип! – скрипнула суха гілка над головою, сумно, але якось лагідно.

Гідно прожила своє життя стара яблуня, багато бачила і пам'ятала. Минав її час на цій землі, залишалася пам'ять про неї.

– Прокидайся, Марічко, – тепла бабусина рука торкнулася плеча дівчинки.

– Що таке, бабуню? – позіхнула Марічка і подивилася на вікно.

Плюшевий ведмедик сидів на підвіконні, у напівоберту дивився за вікно і наче крадькома посміхався вишитим ротом.

Було ще дуже рано, але бабуся зазвичай вставала вдосвіта.

– Маєш дещо побачити, Марічко, – наполягала бабуся.

Марічка швиденько знайшла капці і в самій сорочці пішла за бабусею надвір.

Бабуся наблизилась до яблуні, важко схилилася до землі, на щось вказуючи. Марічка теж присіла.

Неподалік від старої яблуні з землі виткнувся невеличкий пагінець із крихітними зелененькими листочками.

– Буде у нас нова яблунька, – не приховуючи радості, мовила бабуся.

І Марічка теж посміхнулась молоденькому деревцю. Його вона тепер точно сама берегтиме.

Смійтесь на здоров'я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

Сусіди

«Із сусідом звернеш гори,
по коліна тобі море».
З української народної пісні

Петро Мотика з Николаєм Горбатим жили собі по-цімборськи, по-сусідськи, по-братськи, по-християнськи і по... безліч отих «по-». Не дарма говорять: «Без брата проживеш, а без сусіда ні», «Не треба й жита засік, коли добрий сусід», «Добре, як сусід близький, а перелаз низький». Іншими словами, сусід рідніший від рідненького братика, тепліший від тепленького борщика, солодший від солоденької медухоньки, але в українській пареміології знайдемо й такі прислів'їчка, як: «З сусідом дружи, а тин городи» або «Пусти сусіда до хати – сам підеш у сусіди», бо лихо не спить, а пхає свого нечистого носа до сусідського проса. А тим лихом, яке застрягло між сусідами, не став ніхто інший як старенька ворожка Портошанка, яка ворожила тільки на добро: «Баю, баю – помагаю, усе лихе удганяю, угльом, воском, фасульками, аби мир був мижи нами...» – виправдовувалася старенька, коли її звинувачували у ворожінні. Але люди людьми, звинувачувати звинувачують, а коли доходять до негаразду, тупцюють стежиною до «богоугодної», яка жила в малесенькій бухеньці на відшибі за Кашицею, і складають благально руки: «Поможіт ми, тетуко!». А звідти вже повертаються веселими, чи не веселими, але бодай з порадою, як позбутися лиха.

Ось так повертався від Портошанки і наш Петро Мотика. Думки табунились у голові, а у вухах шуміло бабине ворожіння: «Не тобі тут ся веселити... Пропадай!.. Ізщезай!.. У ліса, у коріння, у каміння, у піщіння, куди люди не доходять, куди кури не допівають...» – так шептала стара, рубаючи навхрест ножем в горняті воду з шиплячими дев'ятьма вуглинами, тобто «гасила дев'ятки», а після того додала: «Усє угля устало на верьх. Ой, есе негаразд! Найблизький вам чоловік учинит вам велику шкоду, гадкуйтеса, не пускайте 'го до хижі! Нині вадь завтри прийде до вас штос позичіти, не дайте, удженіть уд хижі, та усє буде добре!»

А хто би міг бути отой найближчий йому чоловік?.. Та що тут довго думати – сусід Николай Горбатий!

– А шлях би тебе, Никола', трафив! – аж скрикнув Петро. – За тото ти міні казав, коли єм ти поприказував муй сон: «Петре, абес знав, што: дурне спит – дурне снит...», а здурів бес ти, Никола, абес іздурів, аби дав Бог, абес дохтора Вішіка не галадив! Ото ун тот вовк, што кождої ночі утріщує зуби на мене, та гаркає то за ногу, то за руку, ти пимойняку один, Господь би тобі заплатив!

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

Смійтесь на здоров'я!

Але добравшись додому, взявса за роботу і забув про сон та про бибині поради, лиш коли вечором зайшов до нього Николай Горбатий, пригадав усе.

«Принесло 'го нечісте, ану, Николаю-паталаю, лиш попробуй штоз зичіти уд мене!», – подумав Петро і аж зубами заскреготав.

– Добрий вечур, сісідо! – вклонився Николай.

– 'брий! – бризнув півсловом Петро.

Але трохи подобрішав, коли сусід витяг з кишені пляшечку і поставив на стіл.

– Ади, зварив єм мало горівки, і думаю собі, покушаю разом з вами.

До Петра відразу повернулися добрий настрій, усмішка і любов до сусіда.

«Ади, я здурів, сусід прийшов з пляшкою по-сусідськи, а я... Фрас би мене потер!»

А далі: «Здоров, сусідо!», «Най вам Бог...», «Абесте фест!», «Ви міні, як брат!», «І ви міні...», «Щастя...», «Здоровля...», «Гаразду» і так поки не побачило дно пляшки.

– Но, Петрику, добру нуч!

– Добру нуч, Николайку!

– Агі! – повернувся Николай з порога, – як єм забув!

– Што єсте забули, сусідо? – ласкаво запитав Петро, мабуть, надіючись, що в того ще є одна пляшка.

– Та ади, запитати, чи не позичили б ви мені теліги, бо завтра...

– А день би тя побив з помийняком! – скрикнув Петро.

– Що ви сусі...

– Вон ми з хижі, бо тя порубаю, як гада! Вон...

– Су...

– Вон кажу, бо ти пудпрячу сонце!..

– С...

– Не сикай, бо...

І ось так колись то Петро Мотика з Николаєм Горбатим жили собі, по-цімборськи, по-сусідськи, по братськи, по-християнськи і по...

Олександр КОВІНЬКА

«Ще й сміється...»

Дозвольте розповісти, як моя симпатична бабуся мене, маленького, починала уводити в курс божественних наук...

Уводила сурйозно. Оцю науку бабуся викладала, поставивши мене в кутку, де висіли ікони угодників і преподобників. А довкола них, горою та низом, смиренно літали непорочні янголята і весело підскакували лукаві чортенята.

Притулилися тут і невідомі святителі. Бабуся, перечитуючи їх імена, сама збивалася:

– Оцей святий... Сюди, сюди, Сашуню, дивися! Ось цей... Що на коні сидить... Це – Пантелей. Ні, це не він. Це коли б не Лука. Е, ні, Сашуню, це і не Лука. Це, мабуть, Єгорій. Хіба ти його розбереш? Зліз на коня й очі заплющив! Та Бог із ним, хай верхи виграє. Він хліба не просить. Ставай сюди ближче. Отак ставай...

Бабуся брала мою праву руку, з пальців складала триперсну пучку й повчала:

– На лобика... На пупика... На це плече, тоді на оце... Отак, отак... На лобика... На пупика... От любий онучок... Хороший... Він уже вміє Бозі молитися... Помолився?.. Тепер плюнь на оте чортеня! Плюй і кажи: «У-у!.. Нечиста сила! Очі вилупила!»

Я плюнув і промахнувся – попав не в чортеня, а в янголя.

– Куди ти, іроде, плюєш? Люди добрі! Чи ви бачили отаке – янгольські крильця обслинило! Ось куди треба. На оцього... На рогатого... На ратиці плюй...

Я плював на ратиці і на ратиці не попадав. Мені ставало чудно і я сміявся.

– Ще й сміється, дурне! Щоб ти на кутні сміялося!..

І ЗНОВУ ОСІНЬ...

Фото Яреми ОНИЩУКА